

ingediend op **1827** (2023-2024) – Nr. 1
28 september 2023 (2023-2024)

Ontwerp van decreet

over Vlaamse erfgoednetwerken

INHOUD

Memorie van toelichting	3
Voorontwerp van decreet.....	27
Advies van de Strategische Adviesraad Ruimtelijke Ordening - Onroerend Erfgoed	33
Advies van de Raad van State	45
Ontwerp van decreet.....	55

MEMORIE VAN TOELICHTING

Samenvatting

Het ontwerp van decreet over Vlaamse erfgoednetwerken moet een solide rechtsbasis bieden voor het samenwerken met en het ondersteunen van organisaties die instaan voor het beheer, de exploitatie en de ontsluiting van een netwerk van iconische Vlaamse erfgoedlocaties. Die organisaties moeten aan de hand van erfgoed, erfgoedzorg en erfgoedontwikkeling het verhaal van Vlaanderen brengen, tonen waar Vlaanderen sterk in was en sterk in blijft. Dit betekent een doordachte locatiekeuze, erfgoed voorbeeldig conserveren en ontwikkelen, en inzetten op vernieuwing en experiment. Een Vlaams erfgoednetwerk is ook de partner die kan inspringen waar locaties uitdagingen stellen. Als model gelden verschillende buitenlandse organisaties, op hetzij overheids-, hetzij privé-initiatief. Op basis van het ontwerp van decreet kunnen organisaties als Herita vzw bevestigd worden als Vlaams erfgoednetwerk. Het ontwerp van decreet regelt alleen de algemene principes. Een uitvoeringsbesluit zal dieper ingaan op bepaalde details en modaliteiten.

I. ALGEMENE TOELICHTING

A. Situering

Al sinds 1994 erkent de Vlaamse overheid de behoefte aan een organisatie die belast is met het beheren en ontsluiten van een portfolio van onroerendeerfgoedlocaties. In dat jaar werd deze opdracht toevertrouwd aan de Stichting Vlaams Erfgoed (SVE), met bijhorende financiering. Hiervoor werd een beperkte rechtsbasis gecreëerd. Vandaag is rechtsopvolger Herita vzw een van de belangrijkste Vlaamse erfgoedorganisaties, met een ruim portfolio, waaronder een groot aantal sites in erfpacht van de Vlaamse overheid.

De samenwerking tussen de Vlaamse overheid en Herita gebeurt op basis van vijfjaarlijkse overeenkomsten. De resultaten worden opgevolgd. In de beleidsnota Onroerend Erfgoed 2019-2024 werd aangekondigd dat de werking van Herita nauwgezet zou worden opgevolgd, met de lopende samenwerkingsovereenkomst als leidraad, en dat het niet-honoreren van engagementen tot verregaande conclusies kon leiden.

In de aanloop naar het verstrijken van de lopende samenwerkingsovereenkomst – eind 2022 – kondigde Herita echter een vernieuwd elan aan, en de ambitie om echt uit te groeien tot een organisatie met focus op het aanleggen en beheren van een verruimd Vlaams erfgoedportfolio. De Vlaamse Regering besliste Herita te volgen in deze ambitie, maar kondigde tegelijk een aangepaste decretale onderbouw aan om het takenpakket, de financiële ondersteuning en de samenwerking met het soort organisatie dat Herita wenst te zijn, en controle ervan door de Vlaamse overheid structureel te regelen. Deze intentie is nog eens formeel aangekondigd in de beleids- en begrotingstoelichting bij de begrotingsopmaak voor 2023.

Met Herita is voor 2023 een overgangsovereenkomst afgesloten, met een looptijd van één jaar. Die periode moet de brug slaan naar een werking op basis van de nieuwe decretale onderbouw. Herita verzekert daarin tegelijk het voortzetten van een aantal langjarige afspraken en de intentie om de doorstart naar een Vlaams erfgoednetwerk ten gronde voor te bereiden. De bestaande Heritaportefeuille wordt vanzelfsprekend verder voorbeeldig beheerd. Voor verschillende sites lopen restauratietrajecten, ondersteund door een meerjarenpremieovereenkomst.

B. Inhoud

Omgevingsanalyse

De enige wettelijke basis voor de ondersteuning van een organisatie als Herita is het decreet houdende bepalingen tot begeleiding van de aanpassing van de begroting 1994. In artikel 12 wordt de relatie met de Stichting Vlaams Erfgoed geregeld, de rechtsvoorganger van Herita: "§1. De Vlaamse Regering wordt gemachtigd toe te treden tot de Stichting Vlaams Erfgoed v.z.w.

§2. De goedkeuring van de statuten van de Stichting Vlaams Erfgoed v.z.w. door de Vlaamse Regering op 23 maart 1994 wordt bekrachtigd voor wat betreft de verplichtingen van het Vlaamse Gewest ten aanzien van de Stichting Vlaams Erfgoed v.z.w.

§3. De Stichting Vlaams Erfgoed v.z.w. heeft tot doel, onverminderd de opdrachten van de administratie en complementair eraan, de valorisatie van het erfgoed, zowel het roerende, onroerend door bestemming, als het onroerende, alsmede van de landschappen.

§4. De financiële tegemoetkoming van het Vlaamse Gewest in de werking van de Stichting Vlaams Erfgoed v.z.w. omvat een jaarlijkse subsidie nominatim in de algemene uitgavenbegroting van de Vlaamse Gemeenschap opgenomen.

§5. Het Rekenhof heeft een inzage-recht in alle documenten en stukken met betrekking tot de verrichtingen van de Stichting Vlaams Erfgoed vzw."

Voor meer details over de Stichting Vlaams Erfgoed, en met name ook over de opvolging van de organisatie door de overheid, is lezing van de oorspronkelijke statuten noodzakelijk. Daaruit blijkt dat de raad van beheer een sterke ambtelijke vertegenwoordiging omvatte en dat de rekeningen werden opgevolgd door regeringscommissarissen.

Verdere nuances zijn terug te vinden in de toelichtingsbrochure 'De Stichting Vlaams Erfgoed – Samen voor monumenten en landschappen zorgen' uit 1994.

Probleemstelling

Tot nader order vormt het decreet houdende bepalingen tot begeleiding van de aanpassing van de begroting 1994 de enige letterlijke basis voor de ondersteuning van een organisatie als Herita. Dat artikel formaliseert slechts op zeer beknopte wijze de verwachtingen, koppelt deze expliciet aan de Stichting Vlaams Erfgoed, de oorspronkelijke rechtsvoorganger van Herita, en onderschrijft met name de oorspronkelijke statuten ervan. Waar de link tussen overheidsverwachtingen, het decreet en de statuten in 1994 nog scherp was, is dat vandaag niet meer het geval. De oude Stichting Vlaams Erfgoed evolueerde, wijzigde van koers en kende naamsveranderingen, die in herhaaldelijk aangepaste statuten werden doorvertaald. De organisatie werd ook steeds groter, de ambities van het huidige Herita zijn hoog, zoals ook de verwachtingen vanwege en ten aanzien van de overheid. De zeer algemene en beperkte decretale basis van 1994 bleef evenwel altijd ongewijzigd.

De decretale basis is vandaag voor essentiële aspecten passief gebaseerd op evoluerende statuten, terwijl het overheidsengagement steeds groter wordt en de Vlaamse Codex Overheidsfinanciën ondertussen expliciete verwachtingen stelt ten aanzien van het kader waarbinnen organisaties als Herita kunnen worden gesubsidieerd.

Een actualisering en vooral explicitering van de decretale basis zijn dus absoluut aangewezen. Het ontwerp van decreet zal moeten afbakenen wat de Vlaamse overheid verwacht van een organisatie als Herita. Daarbij is een doorvertaling aan de orde van elementen die vandaag vooral statutair en specifiek voor Herita geregeld zijn, en die naar een meer generiek niveau worden gebracht. Aangezien kan worden vastgesteld dat de huidige intenties van Herita nog perfect beantwoorden aan de geest van de verwachtingen ten aanzien van de oorspronkelijke Stichting Vlaams Erfgoed, dienen de oorspronkelijke statuten van deze organisatie daarbij wel als inspiratiebron.

Het ontwerp van decreet regelt alleen de algemene principes. Een uitvoeringsbesluit zal dieper ingaan op bepaalde details en modaliteiten.

Beleidsmaatregelen

Het ontwerp van decreet over Vlaamse erfgoednetwerken beoogt een volwaardige decretale onderbouw te bieden voor de werking van een Vlaams erfgoednetwerk, die voor wezenlijke aspecten niet langer afhankelijk te maken van de statuten van de organisatie, de subsidiëring van de organisatie te stroomlijnen, maar tegelijk voorwerp te maken van een gedetailleerd subsidiekader.

De Vlaamse overheid:

- bevestigt Vlaamse erfgoednetwerken als strategische sleutelpartners voor het beheer van markante Vlaamse erfgoedlocaties;
- maakt kernvoorwaarden van het opnemen van een voorbeeldrol op het vlak van erfgoedbeheer, exploitatie, publieksontsluiting en netwerkvorming;
- stelt het 'verhaal van Vlaanderen' als richtinggevend en bindend element voorop, zowel op het vlak van portfolio-opbouw als van de exploitatie en ontsluiting van de sites. Vlaamse erfgoednetwerklocaties laten samen het verhaal van de historische en culturele ontwikkeling van Vlaanderen als Europese natie zien;
- verwacht dat bij siteontwikkeling vernieuwing en experiment een plaats krijgen, en dat een Vlaams erfgoednetwerk zo ook bouwt aan het Vlaamse erfgoed van morgen;
- stelt het verhogen van maatschappelijke betrokkenheid als expliciete verwachting. Dit impliceert onder meer dat vrijwilligerswerking een plaats krijgt in de organisatie;
- herintroduceert een meer directe opvolging van de organisatie door de overheid via vertegenwoordiging in de raad van bestuur;
- verankert het principe van vijfjaarlijkse samenwerkingsovereenkomsten als basis van de ondersteuning;
- bundelt de subsidiestromen vanuit onroerend erfgoed tot een samenhangender geheel en houdt daarbij rekening met een uitbreiding van het portfolio;
- expliciteert de voorwaarden en vorm van de subsidies en stelt verwachtingen voor het financiële aandeel dat een Vlaams erfgoednetwerk moet garanderen;
- expliciteert de manier waarop de organisatie wordt geëvalueerd;
- kan een organisatie als Herita vzw op basis van het ontwerp van decreet erkennen als Vlaams erfgoednetwerk.

Impactanalyse

Maatschappelijke impact

Vlaamse erfgoednetwerken zullen meer dan ooit een maatschappelijke sleutelrol vervullen als organisatie die een representatief Vlaams erfgoedportfolio beheert, die het goede voorbeeld geeft voor het beheren en exploiteren ervan, en die inspringt waar erfgoedbeheer uitdagend wordt. De organisaties krijgen de ruimte om daarbij in te zetten op vernieuwing en experiment, te bouwen aan het 'erfgoed van morgen' en zo te tonen waar Vlaanderen sterk in was en sterk in blijft.

Impact op de grondrechten en op het gelijkheidsbeginsel

Vlaamse erfgoednetwerken worden een voorkeurspartner voor onroerenderfgoedbeheer, maar moeten in ruil een brede maatschappelijke meerwaarde genereren.

Budgettaire impact

Het ontwerp van decreet voorziet een gestroomlijnd subsidiepakket voor Vlaamse erfgoednetwerken. Dit spiegelt zich grotendeels aan het financieringspakket dat Herita vandaag al ontvangt (werkingsubsidies en erfgoedpremies, al dan niet op basis van meerjarenpremieovereenkomsten).

Bestuurlijke impact op de lokale en provinciale besturen en op Brussel

Niet van toepassing.

Inwerkingtreding

Het decreet treedt in werking op een door de Vlaamse Regering te bepalen datum.

C. Totstandkomingsprocedure

Over het voorontwerp van decreet is op 13 maart 2023 een wetgevingstechnisch en taalkundig advies ontvangen (advies nr. 2023/59). Het voorontwerp is in lijn gebracht met de bevindingen.

Over het voorontwerp van decreet is op 27 april 2023 advies ontvangen van de Inspectie van Financiën.

De Inspectie van Financiën kan ten gronde een gunstig advies geven mits voorafgaandelijk de ESR-gevolgen worden verduidelijkt (zie punt 3.1 van dit advies) en mits aangetoond wordt dat zich daar geen problemen stellen (ESR: Europees Systeem van Nationale en Regionale Rekeningen).

Betreffende passage in punt 3.1 van het advies leest als volgt: "Een bijzonder punt blijft de ESR-classificatie van de Vlaamse National Trust. In de ontwerpnota aan de Vlaamse Regering wordt verduidelijkt dat deze organisatie zal behoren tot de consolidatieperimeter van de Vlaamse deelstaatoverheid. Dit betekent dat een inschatting zou moeten gemaakt worden van de weerslag hiervan op het vorderingsaldo en de overheidsschuld. Op basis van de laatst beschikbare jaarrekening stellen zich hier op het eerste gezicht niet onmiddellijk grote problemen. Aandachtspunten zijn echter eventuele erfpachtconstructies en het realiseren van investeringen die niet door subsidies of eigen inkomsten zouden gedekt worden."

In repliek hierop is de vergelijking gemaakt met het huidige Herita vzw. De mogelijke impact van een erkenning van Herita als vereniging in toepassing van het voorontwerp van decreet op het ESR-vorderingensaldo van de Vlaamse overheid zal in grote mate afhangen van de manier waarop de erfgoedportefeuille van de organisatie aangroeit. Vandaag bestaat het portfolio van Herita overwegend uit erfgoed in erfpacht van de Vlaamse overheid. Als die lijn zich zou doorzetten, zou dit het ESR-vorderingensaldo niet beïnvloeden.

Een snelle analyse van de schulden van Herita leert dat de vzw momenteel schuldenvrij is; er zijn geen openstaande aflossingen van leningen. Uit de jaarrekeningen 2019-2021 blijkt dat Herita een kortlopende schuld had tussen 1,1 en 1,3 miljoen euro.

Conform het advies van de Inspectie van Financiën is op 8 mei 2023 het begrotingsakkoord ingewonnen.

Het voorontwerp van decreet is op 12 mei 2023 een eerste keer principiële goedgekeurd door de Vlaamse Regering.

De Strategische Adviesraad Ruimtelijke Ordening – Onroerend Erfgoed (SARO) bracht op 21 juni 2023 advies uit over het ontwerp van decreet. Het advies geeft geen aanleiding tot aanpassing van de principiële goedgekeurde tekst. Wel formuleerde de SARO enkele vragen en opmerkingen die hierna behandeld worden (de nummering volgt die van het SARO-advies).

Randnummer 4

De raad vindt het positief dat met het ontwerp van decreet een decretale basis wordt gecreëerd voor verenigingen die instaan voor het beheer en de ontwikkeling van een portfolio van Vlaamse erfgoedlocaties. Het ontwerp van decreet legt evenwel alleen de algemene principes vast. Diverse modaliteiten zullen nog verder uitgewerkt worden in een uitvoeringsbesluit. Bovendien kan de Vlaamse Regering in de vijfjaarlijkse samenwerkingsovereenkomst nadere verwachtingen formuleren met betrekking tot het portfolio.

De raad vindt het evenwel een algemene tekortkoming dat het ontwerp van decreet (en de bijhorende memorie van toelichting en nota aan de Vlaamse Regering) geen eenduidig inzicht verschaft in de beoogde nieuwe rol van de Vlaamse erfgoednetwerken. Ook over de positie van Vlaamse erfgoednetwerken in het bredere (onroerend)erfgoedlandschap zijn er nog veel vragen.

De SARO formuleert volgende strategische bemerkingen bij het ontwerp van decreet over Vlaamse erfgoednetwerken.

- a) De SARO wijst allereerst op de onduidelijkheid over het toepassingsgebied van het ontwerp van decreet. Het ontwerp van decreet legt de decretale basis voor de erkenning van Herita als Vlaams erfgoednetwerk. Het is evenwel onduidelijk in hoeverre de Vlaamse Regering ook nog andere Vlaamse erfgoednetwerken wenst te erkennen. Diverse bepalingen in het ontwerp van decreet zijn immers niet geformuleerd vanuit het oogpunt van de toekomstige erkenning van meerdere Vlaamse erfgoednetwerken. De raad dringt aan op verdere verduidelijking daarover van de Vlaamse Regering. Ook formuleert de raad bedenkingen bij de term Vlaams erfgoednetwerk (zie deel III van het advies).

Reactie

Het is een expliciet uitgangspunt van het ontwerp van decreet dat er meerdere erfgoednetwerken erkend kunnen worden, in zoverre ze zich uiteraard kunnen voegen naar de decretaal bepaalde krijtlijnen.

- b) De raad vraagt verduidelijking over het beoogde statuut van een Vlaams erfgoednetwerk. Niettegenstaande het niet de bedoeling is om middels het ontwerp van decreet overheidsinstanties te creëren bouwt het ontwerp van decreet een sterke mate van opvolging en controle door de Vlaamse overheid in (zie deel IV van het advies).

Reactie

Het is inderdaad niet de bedoeling om middels het voorliggende ontwerp van decreet een Vlaamse overheidsinstantie te creëren. Niettemin kan een Vlaams erfgoednetwerk – zoals Herita vandaag – een groot aantal overheidseigendommen

in erfpacht hebben en van een sterke mate van subsidiëring genieten. Net daarom expliciteert het ontwerp van decreet scherpe verwachtingen en is een sterke mate van opvolging ingebouwd. De combinatie van expliciete verwachtingen en sterke subsidiëring maken dat erkende Vlaamse erfgoednetwerken een geconsolideerd karakter kunnen hebben. Het uitvoeringsbesluit en zelfs de uiteindelijke samenwerkingsovereenkomsten laten echter toe de opvolging flexibel te nuanceren, afhankelijk van de situatie.

- c) De ambities van de Vlaamse Regering voor de toekomstige uitbouw van het portfolio van een Vlaams erfgoednetwerk zijn zeer hoog. Niettemin zullen er keuzes/prioriteiten moeten worden gemaakt bij de verdere uitbouw van dit portfolio. De raad vraagt daarover meer verduidelijking door de Vlaamse Regering. Verdere verduidelijking is ook noodzakelijk over de beoogde afstemming van het portfolio van een Vlaamse erfgoednetwerk en de talrijke waardevolle onroenderfgoedlocaties in handen van de Vlaams overheid: het agentschap Onroerend Erfgoed, het agentschap voor Natuur en Bos en Toerisme Vlaanderen (zie deel V van het advies).

Reactie

Zie de reactie op randnummer 8, 9 en 10.

- d) De raad vindt het positief dat het ontwerp van decreet vooropstelt dat Vlaamse erfgoednetwerken een 'brede maatschappelijke meerwaarde' moeten generen, en dat een erkende organisatie een aanspreekpunt moet kunnen zijn voor andere erfgoedbeheerders. De raad vraagt wel om explicietere doelstellingen op vlak van kennisdeling met de erfgoedsector toe te voegen in het ontwerp van decreet of uitvoeringsbesluit, en te verduidelijken op welke manier een Vlaams erfgoednetwerk zijn portfolio dient af te stemmen met andere onroenderfgoedinstanties, onder andere deze die zijn opgericht met een gelijkaardig doel zoals de Stichting Kempens Landschap en Erfgoedstichting Vlaams-Brabant. Tot slot vraagt de raad te verduidelijken hoe de algemene coördinatie van de Open Monumentendag in de toekomst zal gebeuren (zie deel VI van het advies).

Reactie

Het ontwerp van decreet regelt slechts op generiek niveau de verwachtingen ten aanzien van Vlaamse erfgoednetwerken. Technische detailleringen als vermeld in bovenstaande opmerking komen in het uitvoeringsbesluit of zelfs pas in de opeenvolgende samenwerkingsovereenkomsten met de erkende Vlaamse erfgoednetwerken aan bod. Het is niet de bedoeling om in de regelgeving over de Vlaamse erfgoednetwerken verwachtingen te verankeren over de coördinatie van de Open Monumentendag.

- e) De raad dringt erop aan dat de Vlaamse Regering verder verduidelijkt in hoeverre het de bedoeling is om met voorliggend ontwerp van decreet de rol van Herita als middenveldorganisatie effectief te schrappen. De raad wijst op het belang van een overkoepelende middenveldorganisatie voor onroerend erfgoed onder meer wat betreft hun vertegenwoordiging in de SARO (zie deel VII van het advies).

Reactie

Het ontwerp van decreet beoogt geen vertaalslag van het volledige takenpakket van het huidige Herita, wel van het format waaraan een Vlaams erfgoednetwerk hoort te beantwoorden. Het is geen decretale verwachting dat een Vlaams erfgoednetwerk een middenveldorganisatie is.

- f) Voor de financiering van Vlaamse erfgoednetwerken vraagt de SARO om de zogenaamde voorkeurspositie van Vlaamse erfgoednetwerken verder te duiden. Het is bovendien niet duidelijk in hoeverre een erkend Vlaams erfgoednetwerk aanvullend nog kan gebruikmaken van het reguliere premiestelsel voor beschermde goederen. De raad wijst ook op de onduidelijkheid over de verhouding tussen subsidiëring en het verwerven van eigen inkomsten. De raad vraagt tot slot aandacht voor de positionering van de Vlaamse erfgoednetwerken ten aanzien van de andere (private) actoren in het onroerenderfgoedlandschap (zie deel VIII van het advies).

Reactie

Zie de reactie op randnummer 16 en 17.

Randnummer 5. Toepassingsgebied

Het ontwerp van decreet (artikel 3) legt de decretale basis voor de erkenning van een of meerdere verenigingen zonder winstoogmerk of stichtingen als Vlaams erfgoednetwerk.

Zoals in de memorie van toelichting wordt verduidelijkt zal het ontwerp van decreet de decretale basis vormen voor de erkenning van Herita als Vlaams erfgoednetwerk. De memorie van toelichting stelt onder meer: "Met Herita is voor 2023 een overgangsovereenkomst afgesloten, met een doorlooptijd van één jaar. Die periode moet de brug slaan naar een werking op basis van de nieuwe decretale onderbouw. Herita verzekert daarin tegelijk het voortzetten van een aantal langjarige afspraken en de intentie om de doorstart naar een Vlaams erfgoednetwerk ten gronde voor te bereiden."

Het is evenwel onduidelijk in hoeverre de Vlaamse Regering ook nog andere Vlaamse erfgoednetwerken wenst te erkennen. Behalve Herita vermeldt de memorie van toelichting immers geen enkele andere vereniging of stichting bij naam. Hoewel sprake is van Vlaamse erfgoednetwerken in het meervoud, beperkt de omgevingsanalyse zich tot Herita en haar rechtsvoorganger, en geeft deze niet aan of de mogelijke erkenning van andere organisaties als Vlaams erfgoednetwerk concreet werd onderzocht.

Bovendien stelt de raad vast dat diverse bepalingen in het ontwerp van decreet niet geformuleerd zijn vanuit het oogpunt van de toekomstige erkenning van meerdere Vlaamse erfgoednetwerken. De voorwaarden die in het ontwerp van decreet worden geformuleerd maken het vrijwel onmogelijk voor andere organisaties dan Herita om een erkenning aan te vragen. Zo legt het ontwerp van decreet onder meer de voorwaarde op dat het portfolio van een Vlaams erfgoednetwerk een staalkaart moet zijn en representatief is voor het 'verhaal van Vlaanderen' en wordt een sterke vertegenwoordiging van het Vlaamse niveau in het bestuur vooropgesteld. Ook de verplichting tot de organisatie van de Open Monumentendag en de vastgelegde financieringsregeling zijn zeer inperkend geformuleerd ten aanzien van de erkenning van andere organisaties dan Herita als Vlaams erfgoednetwerk (zie verder in deel IV, V, VI en VIII van het advies).

De raad vraagt te verduidelijken of ook andere verenigingen en stichtingen in aanmerking zullen kunnen komen voor een erkenning als Vlaams erfgoednetwerk. Als dit niet het geval zou zijn, is het onduidelijk op welke criteria voorliggende decretale grondslag de erkenning reserveert voor één enkele private rechtspersoon.

Reactie

Het ontwerp van decreet voorziet de expliciete mogelijkheid om meerdere erfgoedorganisaties als netwerk te erkennen. Het is eerder vanzelfsprekend dat een Vlaams decreet de lat op Vlaams niveau legt. Het is ook vanzelfsprekend dat het ontwerp van decreet vanuit de samenwerkingspraktijk met Herita is opgebouwd en dat hier continuïteit is te vinden. Herita (en rechtsvoorgangers) is al bijna dertig jaar gesubsidieerde partner van de Vlaamse overheid, beheert een portfolio dat grotendeels uit Vlaamse overheidseigendommen bestaat en heeft ten aanzien van de overheid een aantal concrete engagementen. Het is op dit moment ook de enige partner op Vlaams niveau die onroerenderfgoedbeheer als voornaamste bestaansreden heeft. Het ontwerp van decreet moet dus toelaten minstens de samenwerking met deze organisatie optimaal te regelen. Het is niet de ambitie van het ontwerp van decreet om een kader te bieden voor organisaties met een meer provinciale of lokale uitstraling, of afstemming te regelen met de subsidiestromen die op dat niveau bestaan. Organisaties die kunnen voldoen aan de decretaal bepaalde krijtlijnen komen uiteraard wel voor erkenning in aanmerking. Daarbij moet worden opgemerkt dat subsidiëren weliswaar een mogelijk gevolg is van erkenning, maar dat de mate waarin het effectief kan gebeuren altijd voorwerp zal zijn van een budgettaire afweging.

Randnummer 6. (Onroerend) erfgoed

De raad wenst ook bedenkingen te formuleren bij de term Vlaams erfgoednetwerk. De raad benadrukt dat op Vlaams beleidsniveau nog altijd een onderscheid bestaat tussen 'onroerend erfgoed' en 'cultureel erfgoed'. De bevoegdheden zijn verdeeld over twee ministers en geregeld via aparte decreten.

In het ontwerp van decreet worden de begrippen 'onroerend erfgoed' en 'erfgoed' door elkaar gebruikt. Artikel 5 heeft het bijvoorbeeld zowel over 'maatschappelijk draagvlak voor onroerend erfgoed' en 'onroerenderfgoedzorg' als over 'de diversiteit en rijkdom van het Vlaamse erfgoed' en 'meebouwen aan het erfgoed van morgen'. Uit de titel van het ontwerp van decreet 'Vlaamse erfgoednetwerken' zou kunnen worden afgeleid dat het om een verzamelbegrip 'erfgoed' gaat waaronder 'onroerend-cultureel-materiaal erfgoed' vallen. Het is dus noodzakelijk het begrip 'erfgoed' verder te verduidelijken om de focus van dit ontwerp van decreet te expliciteren.

De term Vlaams erfgoednetwerk is in die zin verwarrend. Ligt de focus op erfgoed of op onroerend erfgoed? Ook wijst het begrip netwerk eerder op een (in)formele samenwerking van organisaties dan op een portfolio van sites beheerd door één rechtspersoon.

Reactie

Uit de definitie van een erfgoednetwerk (artikel 4) en de opdrachtomschrijving (artikel 5 en 6) blijkt ondubbelzinnig dat het beheer van onroerend erfgoed het uitgangspunt is van de erkenning en de taken van erfgoednetwerken. Ook inzake subsidiëring ligt de focus op onroerend erfgoed. Hoewel onroerend en cultureel erfgoed op Vlaams beleidsniveau gescheiden bevoegdheden zijn, zijn het in de praktijk – en zeker waar erfgoedontsluiting aan de orde is – geen gescheiden werelden, maar integendeel werelden die elkaar nodig hebben en versterken. Het is tot slot onduidelijk in welke zin een 'netwerk' meer op organisaties dan op locaties zou kunnen slaan.

Randnummer 7. Statuut Vlaams erfgoednetwerk

In het ontwerp van decreet (artikel 3) is sprake van 'verenigingen zonder winstoogmerk of stichtingen'. Ook de memorie van toelichting stelt dat het niet de bedoeling is om middels het ontwerp van decreet overheidsinstanties te creëren.

Aan de andere kant merkt de raad op dat de nota aan de Vlaamse Regering (pagina 4) – in het kader van de ESR-toets – vermeldt dat een Vlaams erfgoednetwerk een publieke instantie is. Bovendien stelt de raad vast dat het ontwerp van decreet een sterke mate van opvolging en controle door de Vlaamse overheid inbouwt:

- zo verwijst de raad naar artikel 7 dat de samenstelling van het bestuur van een erkende organisatie regelt. Er moeten verplicht twee vertegenwoordigers van de Vlaamse Regering en een vertegenwoordiger van het agentschap Onroerend Erfgoed aangesteld worden als bestuurder. Daarnaast kunnen bijkomend (zie de memorie van toelichting) nog twee regeringscommissarissen aangesteld worden. Met deze erkenningsvoorwaarden grijpt de Vlaamse Regering dus sterk in op een private rechtspersoon die een vzw of stichting is;
- ook over de uitbouw van een portfolio bepaalt het ontwerp van decreet (artikel 4) dat een Vlaams erfgoednetwerk de Vlaamse onroerenderfgoedlocaties beheert die de Vlaamse Regering aan hem toewijst. Het is onduidelijk in welke mate een Vlaams erfgoednetwerk de vrijheid heeft om zijn eigen portfolio uit te bouwen (zie verder deel V van het advies);
- volledigheidshalve wijst de raad ook op zijn bemerkingen ten aanzien van de voorziene financiering van Vlaamse erfgoednetwerken (zie verder deel VIII van het advies).

De voorgestelde uitbouw van een Vlaams erfgoednetwerk verschilt dus sterk van een organisatie zoals de Britse National Trust die optreedt als een onafhankelijke 'private charity'. De raad dringt aan op verdere verduidelijking over het beoogde statuut van een Vlaams erfgoednetwerk.

Reactie

Zie over deze opmerkingen in de eerste plaats de reactie op generieke opmerking 4, b). Het ontwerp van decreet gaat er niet automatisch van uit dat een Vlaams erfgoednetwerk een organisatie is naar het model van de Britse National Trust, maar houdt er ernstig rekening mee dat de organisatie belangrijke beheerstaken opneemt voor de Vlaamse overheid én van een belangrijke subsidie kan genieten. Dat zijn karakteristieken die in het geheel niet opgaan voor de Britse National Trust, wel voor andere voorbeelden, die overigens ook in de memorie van toelichting worden aangehaald. Aan de andere kant sluit niets uit dat een Vlaams erfgoednetwerk meer in de richting van de Britse National Trust evolueert. Een Vlaams erfgoednetwerk heeft de vrijheid om zich autonoom te ontplooien en keuzes te maken bij de portfolio-uitbouw.

Randnummer 8. Ambities portfolio

Het ontwerp van decreet (artikel 4) formuleert volgende drie voorwaarden waaraan het portfolio van een Vlaams erfgoednetwerk moet voldoen:

- 1° het is een staalkaart van bouwkundig, landschappelijk en archeologisch onroerend erfgoed, en in voorkomend geval varend erfgoed, dat representatief is voor het verhaal van Vlaanderen;
- 2° het focust op onroerenderfgoedlocaties die iconisch zijn of waarvan het beheer de draagkracht van een lokaal of regionaal initiatief overstijgt;
- 3° het is een toonbeeld van onroerenderfgoedzorg, zowel voor de instandhouding door onderhoud en restauratie als op het vlak van gebruik, herbestemming of ontwikkeling ervan.

Artikel 4 bevat tal van vage begrippen zoals 'representatief voor het verhaal van Vlaanderen', 'onroerendergoedlocaties die iconisch zijn' en 'toonbeeld van onroerendergoedzorg'. Dit leidt ertoe dat er met het ontwerp van decreet een hoge mate van vrijheid wordt gecreëerd voor de toekomstige samenstelling van het portfolio van een Vlaams erfgoednetwerk.

Uit de nota aan de Vlaamse Regering en de memorie van toelichting kan worden opgemaakt dat de ambities over de uitbouw van het portfolio van een Vlaams erfgoednetwerk zeer hoog zijn. De memorie van toelichting stelt: "Dat portfolio moet uitgroeien tot een representatieve collectie van locaties, die samen het verhaal van Vlaanderen vertellen, de geschiedenis van Vlaanderen in de meest ruime zin van het woord. (...) Het portfolio moet alle soorten onroerend erfgoed omvatten, waartoe intussen niet alleen monumenten en landschappen behoren, maar ook archeologisch erfgoed. Om het verhaal van Vlaanderen te kunnen vertellen, is het van belang dat de locaties iconisch zijn."

Randnummer 9. Focus

De ambities voor de uitbouw van een portfolio zijn zeer hoog. De criteria en verwachtingen waaraan het erfgoed moet voldoen en wat het eigendomsstatuut van het erfgoed in het portfolio moet zijn, zal verdere uitwerking moeten krijgen in het uitvoeringsbesluit. De essentiële opdracht van de SVE die gericht was op onroerend erfgoed waarvoor zich problemen stellen, lijkt nu secundair geworden. Artikel 4 stelt alleen dat het portfolio van een Vlaams erfgoednetwerk zich kan focussen op onroerendergoedlocaties waarvan het beheer de draagkracht van een lokaal of regionaal initiatief overstijgt. Volgens de memorie van toelichting moet het portfolio alle soorten onroerend erfgoed omvatten, waaronder ook landschappelijk onroerend erfgoed. Het is onduidelijk op basis van welke criteria en ambities van de Vlaamse Regering landschappelijk onroerend erfgoed mee opgenomen kan worden in het portfolio van een Vlaams erfgoednetwerk. De raad vraagt ook te verduidelijken in welke mate het resultaat van het onderzoek naar erfgoedlandmarks dat momenteel loopt in opdracht van het agentschap Onroerend Erfgoed en Toerisme Vlaanderen zal meegenomen worden bij de uitbouw van een portfolio.

In dit verband benadrukt de raad de bepaling in het ontwerp van decreet dat het portfolio dient te bestaan uit sites die van overheidswege worden toevertrouwd aan een Vlaams erfgoednetwerk. Het ontwerp van decreet bepaalt dat een Vlaams erfgoednetwerk ook zelf initiatief kan nemen om sites aan zijn portfolio toe te voegen. Volgens de memorie van toelichting kan dit evenwel alleen voor zover daarover afspraken zijn gemaakt in de vijfjaarlijkse samenwerkingsovereenkomst.

Volledigheidshalve wijst de raad op de eerder geformuleerde bezorgdheid over het toepassingsgebied van het ontwerp van decreet en de mogelijkheid om meerdere organisaties te erkennen als een Vlaams erfgoednetwerk. Indien dit effectief de ambitie is dan moet in het ontwerp van decreet verduidelijkt worden hoe de portfolio's van die verschillende organisaties, onder andere deze die zijn opgericht met een gelijkaardig doel zoals de Stichting Kempens Landschap en Erfgoedstichting Vlaams-Brabant, op elkaar zullen worden afgestemd en of het de bedoeling is dat ze elk een volledige doorsnede van representatief Vlaams erfgoed nastreven.

Randnummer 10. Afstemming binnen de Vlaamse overheid

De raad wijst ook op de onduidelijkheid over de relatie tussen het portfolio van een Vlaams erfgoednetwerk en het portofolio van de Vlaamse overheid. Dit gaat in eerste instantie over de bestaande portefeuille van belangrijke erfgoedsites in eigendom van het agentschap Onroerend Erfgoed (alook van het Agentschap voor Natuur en Bos). Het betreft ook het groeiend portfolio van Toerisme Vlaanderen, dat de voorbije jaren diverse eigendommen of andere zakelijke rechten op

iconische Vlaamse erfgoedlocaties verwierf (onder andere Sint-Godelieveabdij in Brugge, Rubenskasteel in Elewijt, kasteel van Poeke in Aalter, abdij van Herkenrode in Hasselt, kasteel van Leut).

Reactie op randnummer 8, 9 en 10

Uit de opmerkingen blijkt dat bepaalde termen in artikel 4 weliswaar als vaag worden ervaren, maar aan de andere kant wordt erkend dat de memorie van toelichting hoge – en dus duidelijke – ambities formuleert. Het ontwerp van decreet biedt inderdaad een zekere vrijheid voor de portfolio-uitbouw, maar het spreekt zich dan ook slechts op generiek niveau uit over de verwachtingen ten aanzien van erfgoednetwerken. Als dat nodig is kan via het uitvoeringsbesluit en in de samenwerkingsovereenkomsten met specifieke erkende erfgoednetwerken afhankelijk van de voorliggende realiteit in detail worden ingespeeld op verwachtingen ter zake, en kunnen ook de afstemmingen worden geregeld die op dat moment aan de orde zijn.

Het ontwerp van decreet heeft geen allesbepalende focus voor erfgoedportfolio's tot doel. Er kunnen meerdere netwerken worden erkend, en die kunnen complementair aan elkaar opereren, met navenante portfolio's. De focus moet voldoen aan de generieke bepalingen van de regelgeving en hangt verder af van de netwerken die er al zijn op het moment dat er zich een nieuwe erkenning aandient, van de focus van dat nieuwe netwerk, het eigen elan dat het aan de uitbreiding van het portfolio wil geven (dat is niet uitgesloten), van het erfgoed waarvoor de Vlaamse overheid de verantwoordelijkheid aan de organisatie wil geven (dat is niet noodzakelijk altijd aan de orde) en van beleidsambities die leven op dat moment (het onderzoek naar de erfgoedlandmarks, dat nog niet is afgerond, kan op zo'n moment impact hebben op de locaties of thema's waarrond verwachtingen leven).

Over enkele losse opmerkingen:

- focus op probleemerfgoed is niet automatisch het (enige) uitgangspunt van een netwerk, hoewel probleemoplossend optreden wel een verwachting is;
- het is onduidelijk waarom de verhouding zou moeten worden verduidelijkt tussen het portfolio van Vlaamse erfgoednetwerken en dat van overheidsinstanties als Toerisme Vlaanderen. Deze vallen buiten de reikwijdte van het voorliggende ontwerp van decreet.

Randnummer 11. Maatschappelijk draagvlak

Het ontwerp van decreet (artikel 5) legt zeven kerntaken vast voor een Vlaams erfgoednetwerk. Het merendeel van deze kerntaken zijn gericht op het ontwikkelen en het beheer van het portfolio (zie vorig hoofdstuk van het advies). De raad vindt het positief dat het ontwerp van decreet vastlegt dat ook het bijdragen aan een breed maatschappelijk draagvlak voor onroerend erfgoed en onroerenderfgoedzorg een kerntaak is van een Vlaams erfgoednetwerk.

De raad ondersteunt ook de diverse doelstellingen die het ontwerp van decreet formuleert ten aanzien van het ontwikkelen van een maatschappelijk draagvlak met name:

- a) het gericht inzetten van het portfolio;
- b) het opzetten van een vrijwilligerswerking;
- c) het publiek laten participeren in of bijdragen aan de ontwikkelingen van beschermd erfgoed;
- d) in samenwerking met onroerenderfgoedactoren de Open Monumentendag organiseren en deelnemen aan andere initiatieven;
- e) aansluiting zoeken bij internationale initiatieven die aansluiten bij het takenpakket van de organisatie;
- f) samenwerken met andere lokale en regionale erfgoedpartners en met hen afstemmen over de uitbreiding van het portfolio.

Hierna formuleert de raad bedenkingen bij de beoogde samenwerking met andere partners en bij de organisatie van de Open Monumentendag.

Randnummer 12. Samenwerken andere partners

Een van de doelstellingen van een Vlaams erfgoednetwerk is om op Vlaams niveau een faciliterende, participerende en ondersteunende partner te zijn door af te stemmen met lokale en regionale onroenderfgoedinstanties, Vlaams overheidsinstanties en partners die onroenderfgoed sites beheren en ontsluiten (artikel 5, 8°). Het is positief dat een erkende organisatie een aanspreekpunt moet kunnen zijn voor en afstemming moet zoeken met andere erfgoedbeheerders. De raad vraagt wel om explicietere doelstellingen op het vlak van kennisdeling met de erfgoedsector toe te voegen in het ontwerp van decreet of uitvoeringsbesluit. Wat betreft de afstemming inzake de uitbreiding van het portfolio wijst de raad naar zijn bedenkingen onder hoofdstuk V. Portfolio van het advies.

Randnummer 13. Open Monumentendag

Het ontwerp van decreet is niet duidelijk over de organisatie van de Open Monumentendag. Zo is in het ontwerp van decreet sprake van het organiseren van de Open Monumentendag door de Vlaamse erfgoednetwerken 'in samenwerking' met onroenderfgoedactoren. De memorie van toelichting heeft het over 'betrokkenheid' bij de organisatie van de Open Monumentendag. 'In samenwerking' en 'betrokkenheid' zijn iets anders dan een coördinerende rol.

Het is daardoor onduidelijk in hoeverre een erkend Vlaams erfgoednetwerk een coördinerende rol kan/moet opnemen; zoals dit momenteel de taak is van Herita. Aangezien het ontwerp van decreet niet uitsluit dat er verschillende Vlaamse erfgoednetwerken erkend kunnen worden is het niet duidelijk of een van de erkende erfgoednetwerken dit zal moeten opnemen of dat er zal moeten worden samengewerkt of dat de organisatie zal worden overgedragen aan nog een andere instantie. De SARO dringt aan bij de Vlaamse Regering om daarover meer duidelijkheid te creëren.

Reactie op randnummer 11, 12 en 13

Zie hoger bij de reactie op randnummer 4, d).

Randnummer 14. Maatschappelijk middenveld

De raad benadrukt de huidige zeer gediversifieerde taakstelling van Herita, zoals omschreven in de beleidsnota Onroerend Erfgoed 2019-2024: "Verenigingen als Herita (...) slaan de brug tussen het Vlaamse erfgoedbeleid en de praktijk. Ze vormen mee het uithangbord van de onroenderfgoedzorg. Ze moeten bijdragen aan draagvlakverhoging, kennis en expertise aanbieden, de vinger aan de pols houden en als spreekbuis fungeren voor het middenveld. Herita moet zich verder ontwikkelen tot de centrale middenveldorganisatie inzake erfgoed. Bijzondere aandachtspunten daarbij zijn het betrekken en waarderen van de vele vrijwilligers in de sector, de verdere uitbreiding van het Netwerk Open Monumenten, de integratie van de Open Monumentenkaart in de Museumpas en de uitbouw van de Herita-portefeuille tot modelsites."

Herita fungeert vandaag als een centrale middenveldorganisatie voor onroerend erfgoed. Volgens de memorie van toelichting zal dit in de toekomst niet meer het geval zijn: "Een Vlaams erfgoednetwerk neemt die rol op als portfoliobeheerder en vanuit de ervaring die het daarmee heeft. Een Vlaams erfgoednetwerk is dus geenszins een overkoepelende middenveldorganisatie of 'stem' van de sector".

De raad dringt erop aan dat de Vlaamse Regering verder verduidelijkt in hoeverre het de bedoeling is om met voorliggend ontwerp van decreet de rol van Herita als middenveldorganisatie effectief te schrappen. De raad wijst op het belang van een overkoepelende middenveldorganisatie voor onroerend erfgoed, die onder meer de stem van de sector kan vertolken.

Randnummer 15 De SARO als strategische adviesraad voor onroerend erfgoed

Volledigheidshalve wijst de raad ook op de decretaal vastgelegde rol van de SARO als strategische adviesraad voor onroerend erfgoed (en ruimtelijke ordening). Conform het SARO-decreet van 10 maart 2006 brengt de SARO onder meer advies uit over strategische beleidsvraagstukken en over de hoofdlijnen van het beleid over onroerend erfgoed. De raad draagt op die wijze bij tot het vormen van de beleidsvisie en een interpretatie van maatschappelijke ontwikkelingen inzake onroerend erfgoed.

Artikel 4, §1, van het SARO-decreet bepaalt dat de raad is samengesteld uit vertegenwoordigers van het maatschappelijke middenveld die actief zijn in het beleidsveld ruimtelijke ordening of het beleidsveld onroerend erfgoed, alsook uit onafhankelijke deskundigen en uit vertegenwoordigers van provincies, steden en gemeenten. Met het SARO-besluit van 26 januari 2007 (artikel 2, §1, 9°) werd de vertegenwoordiging van het maatschappelijk middenveld inzake onroerend erfgoed bepaald als "twee vertegenwoordigers voorgedragen door de VCM-Contactforum voor Erfgoedverenigingen vzw (momenteel Herita)".

Indien het effectief de bedoeling is dat Herita – na de erkenning als Vlaamse Erfgoednetwerk – niet meer kan optreden als een middenveldorganisatie zou dit ook impliceren dat Herita niet meer kan optreden als vertegenwoordiger van het maatschappelijk middenveld in de SARO. Dit onderstreept de eerder gestelde vraag (zie vorige paragraaf) om meer duidelijkheid te verschaffen inzake de toekomstige middenveldorganisatie inzake onroerend erfgoed.

Reactie op randnummer 14 en 15

Het ontwerp van decreet is ter zake duidelijk. Van een Vlaams erfgoednetwerk wordt niet verwacht dat het een centrale middenveldorganisatie is. Het feit dat meerdere organisaties kunnen worden erkend maakt een dergelijke verwachting overigens onrealistisch. Er wordt nota genomen van de opmerking over de vertegenwoordiging van Herita in de SARO.

Randnummer 16. Subsidiëring

Het ontwerp van decreet (artikel 9) voorziet dat de Vlaamse Regering in het kader van de samenwerkingsovereenkomst subsidies kan toekennen voor:

- 1° personeel en werking;
- 2° onderzoek, werken of diensten voor de beschermde Vlaamse onroerenderfgoedlocaties in het portfolio; en
- 3° verwerving van bijkomende Vlaamse onroerenderfgoedlocaties. De Vlaamse Regering zal hieromtrent nog nadere regels bepalen.

De raad heeft diverse bedenkingen bij deze subsidieregeling. Zo stelt de raad vast dat in de memorie van toelichting sprake is van een voorkeursregime: "Het nieuwe artikel 9 (...) speelt in op de praktijk dat een Vlaams Erfgoednetwerk ook klant is van het erfgoedpremiesysteem en daarbij vaak een voorkeursregime geniet."

De SARO benadrukt dat het voorgestelde voorkeursregime het bestaande premiesysteem ondermijnt. Bij een vaststaand budget heeft de voorrang die (een) erkende organisatie(s) zou(den) krijgen bij het toekennen van erfgoedpremies

een negatieve impact op de andere (publieke en private) rechthebbenden en op de wachtlijsten. Ook een mogelijke substantiële uitbreiding van hun portfolio zal impact hebben op het totale financieringsbudget voor de andere rechthebbenden. In dat geval heeft dat negatieve consequenties voor eigenaars van beschermd onroerend erfgoed dat niet in de portfolio zit, zoals dat van lokale besturen en private eigenaars, tenzij er extra budget beschikbaar komt.

Het is bovendien niet duidelijk in hoeverre een erkend Vlaams erfgoednetwerk aanvullend nog kan gebruikmaken van het reguliere premiestelsel voor beschermde goederen en of een erkend Vlaams erfgoednetwerk voor het beheer van onroerend erfgoed andere premies kan krijgen dan de generieke regel (bijvoorbeeld een premie voor niet beschermd onroerend erfgoed, terwijl de andere partners hier geen beroep op kunnen doen).

Randnummer 17. Subsidiering versus eigen inkomsten

In deel IV van dit advies wees de raad al op de onduidelijkheden inzake het statuut van een Vlaams erfgoednetwerk. Samenhangend wijst de raad ook op de onduidelijkheid inzake de verhouding tussen subsidiëring en het verwerven van eigen inkomsten.

Het ontwerp van decreet (artikel 10, tweede lid) bepaalt dat de subsidies moeten voldoen aan de verordening (EU) nr. 651/2014 van de Commissie van 17 juni 2014 (onder andere staatssteun en marktwerking). Het ontwerp van decreet (artikel 6, 6°) specificeert verder als een van de kerntaken van een Vlaams erfgoednetwerk: "het genereren van eigen inkomsten waarvoor een beroep mag worden gedaan op commerciële invullingen". De memorie van toelichting (pagina 8) stelt onder meer: "De voorbeeldrol impliceert tot slot dat het Vlaams erfgoednetwerk niet volledig subsidieafhankelijk mag zijn, maar ook substantiële eigen inkomsten moet kunnen genereren."

Het is evenwel onduidelijk wat de ambitie van de Vlaamse Regering is inzake de beoogde groei van de eigen inkomsten van een Vlaams erfgoednetwerk. In de nota aan de Vlaamse Regering is in het kader van de ESR-toets te lezen: "De tweede toets betreft het nagaan of een Erfgoednetwerk minstens 50 procent eigen marktconforme inkomsten zal hebben. We gaan ervan uit dat een Erfgoednetwerk zeker in de eerste jaren (van groei) de markttoets niet noodzakelijk zal doorstaan." Het vermoeden is inderdaad dat een Vlaams erfgoednetwerk als voorkeurspartner niet louter marginale commerciële activiteiten kan ontwikkelen op dezelfde markt als niet-gesubsidieerde beheerders van erfgoed die ook middelen moeten genereren om hun kosten en erfbelastingen te dekken. Het is niet duidelijk of de ontworpen constructie robuust is wat betreft de regels over staatssteun en marktwerking; de bepaling in het tweede lid van artikel 10 is niet toegelicht.

De raad vraagt verdere verduidelijking en vraagt aandacht voor de positionering van de Vlaamse Erfgoednetwerken tegenover de andere (private) actoren in het onroerenderfgoedlandschap.

Reactie op randnummer 16 en 17

Het ondersteunen van Vlaamse erfgoednetwerken is geen minder legitieme beleidsdoelstelling dan het toekennen van premies. De netwerken moeten immers een antwoord kunnen bieden op concrete beleidsnoden, in casu het aanreiken van oplossingen voor onroerenderfgoedlocaties. Zoals aangehaald zijn de netwerken voorkeurspartners van de Vlaamse overheid en met name Herita beheert een portefeuille van overheidseigendommen en ondersteunt de voorbeeldrol die de overheid daarin moet opnemen. Daar mogen middelen tegenover staan. Het is niet de verwachting dat zich grote aantallen netwerken ter erkenning zullen aandienen

en het is ook niet de bedoeling hier een complex landschap te creëren. De meerwaarde van bijkomende netwerken zal altijd worden afgewogen en de bijhorende subsidies zijn hoe dan ook altijd het voorwerp van een voorafgaande financiële en meerjarige inschatting, waarbij ook de premiebehoeften in aanmerking worden genomen. Het is de bedoeling om hiervoor de nodige drempels in te bouwen in het uitvoeringsbesluit. Ook het al dan niet uitsluiten van erfgoednetwerken van erfgoedpremies zal hierin worden geregeld. De verwachtingen ten aanzien van het 'eigen aandeel' zullen in het uitvoeringsbesluit of zelfs pas de concrete samenwerkingsovereenkomsten geregeld worden. Het is immers onzinnig om dergelijke verwachtingen te formaliseren in wetgeving, los van de concrete partner en de concrete realiteit waarbinnen hij opereert.

Inzake staatssteun: steun voor cultuur en instandhouding van het erfgoed is verenigbaar verklaard met de interne markt (artikel 53 van de verordening (EU) nr. 651/2014 van de Commissie van 17 juni 2014 waarbij bepaalde categorieën steun op grond van de artikelen 107 en 108 van het Verdrag met de interne markt verenigbaar worden verklaard). De toekenning van de subsidies aan Vlaamse erfgoednetwerken beantwoordt aan die doelstellingen en valt om die reden onder het toepassingsgebied van de verordening (EU) nr. 651/2014.

De bepaling in het tweede lid (analoog met die in artikel 10.4.1 van het Onroerenderfgoeddecreet) komt tegemoet aan de verordening (EU) nr. 651/2014. Zo moet expliciet in regelgeving, waarin het verlenen van financiële steun mogelijk gemaakt wordt, worden opgenomen dat steun uitgesloten is voor ondernemingen in moeilijkheden, ondernemingen waartegen nog een openstaand bevel tot terugvordering is of ondernemingen die het Unierecht schaden.

Aangezien het advies van de SARO geen aanleiding gaf tot aanpassing van het voorontwerp van decreet, werd aansluitend het advies ingewonnen van de Raad van State, die op 11 augustus 2023 advies uitbracht over het ontwerp van decreet (advies 74.022/1/V). Hierbij een overzicht van de opmerkingen voortvloeiend uit het onderzoek van de tekst (de randnummering volgt die van het advies van de Raad van State).

Randnummer 6

Zoals onder meer uit artikel 3 van het voorontwerp van decreet afgeleid kan worden, en zoals ook in de memorie van toelichting wordt bevestigd, is het de bedoeling om voortaan niet slechts één Vlaams erfgoednetwerk, maar eventueel meerdere netwerken te erkennen en in voorkomend geval te subsidiëren.

Op sommige plaatsen lijkt het voorontwerp van decreet echter geschreven te zijn alsof maar één Vlaams erfgoednetwerk erkend en gesubsidieerd kan worden. Om die indruk te vermijden, suggereert de Raad van State de volgende aanpassingen aan de tekst:

- de term "Vlaams Erfgoednetwerk" (met hoofdletter) zou telkens vervangen kunnen worden door "Vlaams erfgoednetwerk" of "Vlaamse erfgoednetwerken" (zonder hoofdletter), zoals in het opschrift van het voorontwerp van decreet;
- het opschrift van hoofdstuk 2 zou vervangen kunnen worden als volgt: "Erkenning, opdracht en bestuur van een Vlaams erfgoednetwerk";
- in artikel 8, eerste lid, zouden de woorden "met een Vlaams Erfgoednetwerk" vervangen kunnen worden door "met elk Vlaams erfgoednetwerk".

Reactie

De tekst van het ontwerp van decreet is aangepast conform de voorstellen van de Raad van State.

Randnummer 7

De voorwaarden, vermeld in artikel 4, tweede lid, van het voorontwerp van decreet zijn erkenningsvoorwaarden. Het is dan ook beter om te schrijven: "Opdat een organisatie erkend zou kunnen worden als een Vlaams erfgoednetwerk als bedoeld in het eerste lid, voldoet haar portfolio aan al de volgende voorwaarden:".

Reactie

De tekst van het ontwerp van decreet is aangepast conform het voorstel van de Raad van State.

Randnummer 8

Aan de gemachtigde werd gevraagd wat dient verstaan te worden onder 'het verhaal van Vlaanderen', vermeld in artikel 4, tweede lid, 1°, en of het niet beter is dit begrip te definiëren. De gemachtigde antwoordde: "Onroerend erfgoed heeft doorgaans een inhoudelijke betekenis die bijdraagt aan de erfgoedwaarde ervan. Onroerenderfgoedlocaties zijn als dusdanig representatief voor gebeurtenissen, personen, periodes, gewoontes, stijlen... Ze vertellen een verhaal, en dat verhaal zegt ook iets over de plaats, de regio waar het erfgoed zich bevindt. Vlaamse erfgoednetwerken vervullen taken op het vlak van het beheer van onroerend erfgoed en ondersteunen de draagvlakvorming voor onroerenderfgoedzorg. Als dusdanig is ontsluiting voor hen een kerntaak, en dat betekent het verhaal achter de onroerenderfgoedlocatie bevattelijk maken, en samenhang zoeken tussen de verhalen die verschillende locaties vertellen. Zo ontstaat automatisch een Vlaams verhaal, of een stuk van wat in de memorie van toelichting is omschreven als 'het verhaal van de historische en culturele ontwikkeling van Vlaanderen als Europese natie'.

Het is aan de Vlaamse erfgoednetwerken zelf om de 'unique selling proposition' van hun erfgoedlocaties en het netwerk naar boven te halen en een voldoende overtuigend verhaal te brengen. Hun voorstellen worden niet aan een 'canon' gespiegeld, ze mogen eigen accenten leggen. Er is overigens de pragmatische bedenking dat het ook een taak is van erfgoednetwerken om in te springen waar het lokale initiatief geen oplossingen biedt, en dat ze van de Vlaamse overheid locaties toegewezen kunnen krijgen (zoals vandaag ook het geval is voor Herita vzw).

Het is daarom ook niet wenselijk of opportuun om 'het verhaal van Vlaanderen' te definiëren."

Indien het begrip 'verhaal van Vlaanderen' niet kan worden gedefinieerd, rijst de vraag of het vanuit het oogpunt van de rechtszekerheid niet beter weggelaten wordt. Het betreft immers een erkenningsvoorwaarde waarvan de inhoud in voorkomend geval door de rechter zal moeten worden getoetst.

Reactie

Er wordt akte genomen van deze opmerking. 'Het verhaal van Vlaanderen' is een belangrijke gemeenschappelijke noemer voor Vlaamse erfgoednetwerken. Conform de aan de Raad van State aangereikte argumentatie is het echter niet wenselijk of opportuun om dat verhaal voorafgaand te definiëren.

Randnummer 9

Om dezelfde reden als vermeld in opmerking 7, schrijft men in artikel 7, eerste lid, beter de inleidende zin: "Opdat een organisatie erkend zou kunnen worden als een Vlaams erfgoednetwerk, bestaat het bestuur ervan uit:".

Reactie

De tekst van het ontwerp van decreet is aangepast conform het voorstel van de Raad van State.

Randnummer 10

Bij artikel 8 wordt de Vlaamse Regering gemachtigd om een samenwerkingsovereenkomst te sluiten met een Vlaams erfgoednetwerk, opdat deze haar opdracht en haar kerntaken, vermeld in artikel 5 en 6, zou uitvoeren.

Gelet op de regels betreffende de uitoefening van de normatieve bevoegdheid dient deze beheersovereenkomst beperkt te blijven tot praktische afspraken over de concretisering van de door het ontworpen decreet en eventuele uitvoeringsbesluiten vastgestelde regels.

Reactie

Er wordt akte genomen van deze opmerking.

Randnummer 11 over artikel 10

De raad van state merkt het volgende op. Volgens het tweede lid "voldoen (de subsidies) aan de voorwaarden van de verordening, vermeld in het eerste lid, 2°."

Verordening (EU) nr. 651/2014 bevat voorwaarden waaraan de lidstaten zich moeten houden wanneer zij subsidies toekennen. Er kan dan ook beter geschreven worden dat de subsidies worden toegekend "met inachtneming van" de voorwaarden, vermeld in de verordening.

Reactie

De tekst van het ontwerp van decreet is aangepast conform het voorstel van de Raad van State.

Randnummer 11 (vervolg)

De voorwaarden voor de toekenning van "steun voor cultuur en instandhouding van het erfgoed" worden bepaald in artikel 53 van de verordening. In die bepaling wordt ook verwezen naar de algemene voorwaarden, vermeld in hoofdstuk I van de verordening (artikel 1 tot en met 9).

Gelet op het voorgaande wordt ter overweging gegeven om het tweede lid te redigeren als volgt: "De subsidies worden toegekend met inachtneming van de voorwaarden bepaald in artikel 53 van de verordening bedoeld in het eerste lid, 2°, gelezen in samenhang met de bepalingen van hoofdstuk I van die verordening."

Reactie

De formulering dat de toekenning gebeurt "met inachtneming van de voorwaarden bepaald in de verordening" geeft voldoende aan dat de subsidie moet voldoen aan alle toepasselijke artikelen uit die verordening. Op de tweede tekstsuggestie wordt daarom niet ingegaan.

D. Bevoegdheid van de Vlaamse Gemeenschap en het Vlaamse Gewest

Het ontwerp van decreet betreft een gewest- en gemeenschapsaangelegenheid.

II. TOELICHTING BIJ DE ARTIKELEN

Artikel 1 en 2

Deze artikelen behoeven geen toelichting.

Artikel 3

Dit artikel expliciteert het uitgangspunt van dit ontwerp van decreet: de mogelijkheid creëren om een of meerdere Vlaamse erfgoednetwerken te erkennen, met een duidelijke taakstelling. Als rechtsvorm voor een Vlaams erfgoednetwerk wordt geopteerd voor een vereniging zonder winstoogmerk of een stichting. Het is niet de bedoeling middels dit ontwerp van decreet overheidsinstanties te creëren. De erkenning is eenvoudig te formaliseren via een niet-reglementair besluit (zoals ook gebeurt voor de samenstelling van de Vlaamse Commissie Onroerend Erfgoed). De Vlaamse Regering kan de erkenningsprocedure verder detailleren in een uitvoeringsbesluit.

Als dusdanig kan Herita vzw worden aangewezen als Vlaams erfgoednetwerk, op voorwaarde dat de organisatie – ook statutair – voldoet aan het verwachte profiel. Dit is – terecht – een omkering van de logica in het voormelde decreet van 1994, dat de statuten onderschrijft van de toenmalige Stichting Vlaams Erfgoed.

Artikel 4, 5 en 6

Artikel 4, 5 en 6 spelen in op paragraaf 3 van het voormelde decreet van 1994, dat als volgt luidt: "De Stichting Vlaams Erfgoed v.z.w. heeft tot doel, onverminderd de opdrachten van de administratie en complementair eraan, de valorisatie van het erfgoed, zowel het roerende, onroerend door bestemming, als het onroerende, alsmede van de landschappen."

De oorspronkelijke statuten van de Stichting Vlaams Erfgoed, alsook de toelichtingsbrochure 'De Stichting Vlaams Erfgoed – Samen voor monumenten en landschappen zorgen' uit 1994 bieden ter zake verduidelijking. Zoals in de brochure te lezen staat: "In minder statutaire taal betekent dit dat de SVE, in en door samenwerking met alle partners en aanvullend op hun inzet, de financiële, organisatorische en inhoudelijke aanpak van de monumenten- en landschapszorg verder zal optimaliseren om te komen tot een integrale kwaliteitszorg.

Het meest concreet zal dit opzet toepassing vinden in de verwerving, de restauratie, het onderhoud, het beheer en de eventuele herbesteding van monumenten en landschappen waarvoor zich problemen stellen. Die problemen kunnen zich situeren in het feit dat de eigendomsstructuur en bijgevolg de verantwoordelijkheid voor bedoeld monument of landschap niet meer duidelijk is, of dat de eigenaar niet langer kan instaan voor het behoud. Een ander vaak voorkomend probleem is het wegvallen van de oorspronkelijke bestemming. Een zinvolle herbesteding dringt zich dan op, maar om diverse redenen kan niet elke eigenaar dit (alleen) aan. Ook in zo'n geval kan verwerving en/of beheer door de SVE een uitkomst bieden.

De verwerving en het beheer van probleemmonumenten zijn de essentiële doelstellingen van de SVE. De andere doelstellingen zijn hiermee voortdurend in interactie. Zo zal er in het algemeen promotie worden gevoerd voor alle publiek toegankelijke monumenten en landschappen, al dan niet in beheer van de SVE. (...)

In het kader van deze doelstellingen zullen gepaste animatieactiviteiten worden georganiseerd, gericht op de 'beleving' van erfgoed. Tevens zal er aan een verdere sensibilisatie worden gewerkt, zowel van de eigenaars en beheerders als van het publiek. (...)

De gecombineerde inzet voor het beheer en de beleving van monumenten en landschappen moet de SVE op termijn doen uitgroeien tot een belangrijke infrastructurele drager van een kwaliteitsvol cultuurtoerisme in Vlaanderen. Dit streven is de ultieme consequentie van een integrale zorg voor het erfgoed, met name voor het object, zijn betekenis en de overdracht daarvan. Het is tevens een antwoord op de massale belangstelling, een antwoord dat moet getuigen van groot respect voor het erfgoed én voor het publiek, wat alleen kan als het aan de hoogste kwaliteitsnormen voldoet."

Artikel 4 inspireert zich letterlijk op de geest van de vroegere paragraaf en de bijhorende verduidelijking. Een belangrijke nuance is dat dit ontwerp van decreet de verwachtingen verwoordt ten aanzien van 'een' Vlaams erfgoednetwerk en niet ten aanzien van een specifieke bestaande vereniging, zoals Herita vzw.

Het concept Vlaams erfgoednetwerk heeft verschillende inspiratiebronnen: privé-organisaties als de iconische Britse National Trust (Herita vzw maakt vandaag al deel uit van een internationaal netwerk van dergelijke national trusts), maar ook gesubsidieerde organisaties, zoals English Heritage of het Franse Centre des monuments nationaux. Deze organisaties hebben met elkaar gemeen dat ze een duidelijke focus hebben en dat ze elk een eigen segment bedienen. Het landschap van dergelijke organisaties is zeer rijk geschakeerd en omvat, afgezien van de vermelde welbekende voorbeelden, ook kleinere organisaties die heel specifieke keuzes maken, waarin ontsluiting niet het hoofdgegeven is. Zo richt het Nederlandse Hendrick de Keyser Monumenten zich op het aankopen en verhuren van erfgoedwoonhuizen en heeft het Britse Landmark Trust een focus op het herbestemmen van erfgoed tot logies. Een karakteristiek van gesubsidieerde organisaties lijkt dan weer dat ze een representatieve collectie beheren van nationaal erfgoed en zich richten op locaties die herbestedingsuitdagingen stellen.

Artikel 4 omschrijft expliciet de opdracht van een Vlaams erfgoednetwerk, met name het ontwikkelen en beheren van een portfolio van onroerend erfgoed en in voorkomend geval varend erfgoed. Dat portfolio moet uitgroeien tot een representatieve collectie van locaties die samen het verhaal van Vlaanderen vertellen, de geschiedenis van Vlaanderen in de meest ruime zin van het woord. Die collectie is een staalkaart, waarbij kwaliteit primeert op kwantiteit en de aangroei gebeurt op zeer selectieve gronden.

Het portfolio moet alle soorten onroerend erfgoed omvatten, waartoe intussen niet alleen monumenten en landschappen behoren, maar ook archeologisch erfgoed. Om het verhaal van Vlaanderen te kunnen vertellen, is het van belang dat de locaties iconisch zijn. Een belangrijke dimensie blijft dat een Vlaams erfgoednetwerk kan inspringen waar het beheer van een erfgoedlocatie de draagkracht van lokaal of regionaal initiatief overstijgt, maar het is niet de voornaamste drijfveer van de organisatie.

Ontsluiting blijft een belangrijk uitgangspunt, en de link wordt gelegd met het statuut 'open erfgoed' in de onroerenderfgoedregelgeving. Een Vlaams erfgoednetwerk kan zich ook ontfermen over niet-beschermd onroerend erfgoed, maar kan voor het beheer daarvan geen beroep doen op de subsidies, vermeld in artikel 8.

Artikel 4 geeft ook aan dat het portfolio bestaat uit sites die van overheidswege aan een Vlaams erfgoednetwerk worden toevertrouwd, maar sluit niet uit dat het netwerk zelf een voorzet doet. Bij deze voorzetten blijft het wel een uitgangspunt

dat het netwerk, zoals de vroegere SVE, voorafgaand de haalbaarheid van de interventie onderzoekt, in voorkomend geval afstemming zoekt met lokale of regionale erfgoedactoren en niet inspringt bij moedwillige verwaarlozing. Voor deze toegevoegde sites kunnen alleen subsidies worden verkregen voor zover er in het kader van de samenwerkingsovereenkomst afspraken over zijn gemaakt. Verantwoord collectiebeheer en daadwerkelijke projectontwikkeling moet het eerste uitgangspunt zijn. Dit mag de mogelijkheid om in te spelen op opportuniteiten echter niet uitsluiten.

Artikel 5 gaat dieper in op de doelstellingen van een Vlaams erfgoednetwerk. De focus ligt op de voorbeeldrol die vanaf het begin van SVE werd verwacht. Kerninstrument daarvoor is het Vlaams erfgoednetwerkportfolio, met het verhaal van Vlaanderen als leidraad. Een representatief portfolio impliceert dat de Vlaamse erfgoednetwerksites voorbeeldig worden beheerd en geëxploiteerd, weliswaar met ruimte voor vernieuwing en experiment. Het is uiteraard de bedoeling dat deze voorbeeldrol consequent wordt aangehouden. Ook op het vlak van vernieuwing moet een Vlaams erfgoednetwerk het voortouw nemen, naar de toekomst durven kijken en bij de projecten die het ontwikkelt meebouwen aan het erfgoed van morgen. Vlaanderen was immers niet alleen gisteren toonaangevend, maar ook nog vandaag en morgen. De Vlaamse Regering kan in de vijfjaarlijkse samenwerkingsovereenkomst (zie artikel 8) nadere verwachtingen formuleren met betrekking tot het portfolio en bijvoorbeeld een minimumaantal sites in beheer als verwachting inschrijven.

De voorbeeldrol impliceert tot slot dat een Vlaams erfgoednetwerk niet volledig subsidieafhankelijk mag zijn, maar ook substantiële eigen inkomsten moet kunnen genereren. De Vlaamse Regering legt via een uitvoeringsbesluit of de vijfjaarlijkse samenwerkingsovereenkomst streefpercentages en een groeipad op. Die kunnen ambitieus zijn. Door dit niet in het ontwerp van decreet te regelen kan flexibeler worden ingespeeld op evoluerende realiteiten.

Artikel 5 benadrukt tot slot dat een Vlaams erfgoednetwerk op Vlaams niveau een sleutelpartner is op het vlak van erfgoedportfoliobeheer en in die zin een aanspreekpunt moet kunnen zijn voor en afstemming moet zoeken met andere erfgoedbeheerders. Een Vlaams erfgoednetwerk neemt die rol op als portfoliobeheerder en vanuit de ervaring die het daarmee heeft. Een Vlaams erfgoednetwerk is dus geenszins een overkoepelende middenveldorganisatie of 'stem van de sector'.

Een Vlaams erfgoednetwerk heeft geen vanzelfsprekend monopolie op het soort activiteiten dat tot haar kerntaken behoort. Integendeel, als een netwerk activiteiten wil ontplooiën op plaatsen waar andere partners actief zijn, neemt de organisatie een voorbeeldrol op door proactief in dialoog met hen te treden, werkafspraken met hen te maken en hen in voorkomend geval en indien gewenst bij te staan, zodat een sterker aanbod tot stand komt. Buitenlandse voorbeelden tonen aan dat een rijkgeschakeerd landschap aan complementaire organisaties het erfgoedaanbod meer dan ten goede komt en dat ze elkaar zelfs op individuele sites kunnen versterken.

Artikel 6 vertaalt de opdracht van een Vlaams erfgoednetwerk in een reeks kerntaken. Deze situeren zich in de eerste plaats op het uitzetten van een Vlaamse verhaallijn, en verder op de verschillende aspecten van het portfoliobeheer, van onderhoud en restauratie tot hedendaagse ontwikkeling en ontsluiting. Belangrijk is dat de portfoliolocaties tot een netwerk moeten uitgroeien onder de vlag van een sterk en zichtbaar merk. Dat 'merk' slaat zowel op een doordachte locatiekeuze als op een kwalitatief en herkenbaar ontsluitingsprofiel, dat ook publiek aanspreekt en inkomsten genereert. Het genereren van eigen middelen wordt herhaald als een belangrijke verwachting (zie hoger), en daartoe zijn commerciële oplossingen niet uitgesloten.

Het artikel gaat ook dieper in op de publiekswerking, in de zin dat de werking van een Vlaams erfgoednetwerk niet beperkt blijft tot portfoliogerelateerde aspecten. Ontsluiting betekent interactie zoeken met mensen, hen betrekken bij de locatie en bij de keuzes die er worden gemaakt. Werken met vrijwilligers behoort tot het DNA van de Britse National Trust. Dat moet ook in Vlaanderen kunnen. Binnen het takenpakket van een Vlaams erfgoednetwerk is betrokkenheid bij de organisatie van de Open Monumentendag een kerntaak, waarbij ook en vooral gekeken wordt naar erfgoed dat niet in handen van het netwerk is. Het ontplooiën of aansluiten bij soortgelijke initiatieven mag niet worden uitgesloten, en de internationale dimensie mag niet worden geschuwd. Een Vlaams erfgoednetwerk kan met name een rol opnemen in internationale initiatieven, zoals *Rendez-vous aux Jardins*, *Cultural Routes*, die overigens zoals de Open Monumentendagen worden gepromoot en ondersteund door de Raad van Europa en de Europese Unie.

Artikel 7 en 8

Dit ontwerp van decreet onderbouwt een forse doorgroei van Vlaamse erfgoednetwerken, alsook een meer verregaande mate van prioritaire subsidiëring. Dit impliceert een sterkere mate van opvolging door de Vlaamse overheid. Het decreet van 1994 weidt hierover niet uit (behoudens de controlemogelijkheid door het Rekenhof), maar de oorspronkelijke statuten van de Stichting Vlaams Erfgoed omvatten wel meerdere ankers. Deze vormden de inspiratiebron voor de huidige decretale doorvertaling.

De opvolging wordt driedelig opgevat: vertegenwoordiging van de Vlaamse Regering en het agentschap in de raad van bestuur van een Vlaams erfgoednetwerk, controle op basis van duidelijke afspraken in de vijfjaarlijkse samenwerkingsovereenkomsten en regelmatige evaluaties ervan.

Artikel 7 gaat dieper in op de structuur van de raad van bestuur van een Vlaams erfgoednetwerk. De raad bestaat in totaal uit 9 leden. Het ontwerp van decreet regelt de verhouding tussen drie soorten bestuursprofielen: zes leden van de raad worden onafhankelijk door de organisatie aangewezen, twee leden vertegenwoordigen de Vlaamse Regering en één lid vertegenwoordigt het agentschap Onroerend Erfgoed. De vertegenwoordigers van de regering en het agentschap brengen overheidsexpertise in de raad van bestuur en waken erover dat de beleidskeuzes van een Vlaams erfgoednetwerk in lijn blijven met de intenties van de Vlaamse Regering. Ze worden respectievelijk op voordracht van de Vlaamse Regering en het agentschap benoemd als bestuurders en beschikken over dezelfde bevoegdheden als de reguliere bestuurders. De Vlaamse Regering en het agentschap kunnen ook te allen tijde hun vertegenwoordigers vervangen door nieuwe personen voor te dragen.

De Vlaamse Regering kan beslissen om complementair aan de raad één of twee regeringscommissarissen aan te wijzen. In het geval dat er twee commissarissen worden aangewezen, hebben zij complementaire expertises (vaktechnisch versus financieel-technisch). In het uitvoeringsbesluit bij het decreet kan de Vlaamse Regering zich ten gronde uitspreken over deze vertegenwoordiging, de commissaris en het gewicht dat ze als overheid gewenst acht in het bestuur van de organisatie. Het is ook denkbaar dat er een kader voor deugdelijk bestuur wordt verwacht. Door dit niet in het ontwerp van decreet te regelen kan flexibel worden ingespeeld op evoluerende realiteiten.

De eigenlijke controle van een Vlaams erfgoednetwerk verloopt op basis van de samenwerkingsovereenkomsten en de voorziene rapportage en evaluatie daarvan.

Artikel 8 gaat hier dieper op in. De verbintenis tussen een Vlaams erfgoednetwerk en de Vlaamse overheid, en in het bijzonder de subsidiëring worden bezegeld door een samenwerkingsovereenkomst die om de vijf jaar wordt vernieuwd.

In die overeenkomst wordt in detail zicht geboden op de intenties van de organisatie, en met name op de budgettaire impact daarvan, en worden afspraken gemaakt over opvolging en subsidiëring. De overeenkomst is gebaseerd op een businessplan, waarin wordt ingegaan op de ontwikkeling tot Vlaams erfgoednetwerk, de portfolio-ontwikkeling en het beheer van de sites, en alles wat de organisatie daarbuiten organiseert, zoals de Open Monumentendag.

Heldere en realistische financiële inschattingen zijn een fundamentele voorwaarde om voor subsidiëring in aanmerking te komen. Dit geldt in het bijzonder ook voor de uitbreiding van het portfolio, waarvoor het essentieel is dat een Vlaams erfgoednetwerk naast het verwerven van nieuwe locaties ook het beheer en de exploitatie ervan financieel kan waarmaken.

Een belangrijk onderdeel van de samenwerkingsovereenkomsten is een meerjarenplanning, waarin de beheersintenties van een Vlaams erfgoednetwerk op de verschillende sites in het portfolio gedetailleerd worden behandeld. Dit moet als aanknopingspunt kunnen dienen voor jaarlijkse beheerssubsidies en kan in voorkomend geval refereren naar lopende beheersplannen, in uitvoering van het Onroerenderfgoedbesluit.

Uiteraard is het de bedoeling dat in het geval van ernstige tekortkomingen in de naleving van de samenwerkingsovereenkomst maatregelen worden getroffen. Hiervoor wordt een evaluatieprocedure voorzien (artikel 11).

Het ontwerp van decreet regelt slechts de generieke principes met betrekking tot de samenwerkingsovereenkomst en de evaluatie. Nadere regels worden voorzien in een uitvoeringsbesluit.

Artikel 9 en 10

Het decreet van 1994 verwees al naar de mogelijkheid om aan de toenmalige Stichting Vlaams Erfgoed subsidies toe te kennen (artikel 12, §4): "De financiële tegemoetkoming van het Vlaamse Gewest in de werking van de Stichting Vlaams Erfgoed v.z.w. omvat een jaarlijkse subsidie nominatim in de algemene uitgavenbegroting van de Vlaamse Gemeenschap opgenomen."

Het nieuwe artikel 9 expliciteert en preciseert dit algemene uitgangspunt en speelt in op de praktijk dat een Vlaams erfgoednetwerk ook klant is van het erfgoedpremiestelsel en daarbij vaak een voorkeursregime geniet. Het stroomlijnen van de verschillende subsidiestromen moet toelaten alle financiële tegemoetkomingen naar een Vlaams erfgoednetwerk binnen een breed kader te plaatsen en voorwerp te maken van een globale evaluatie.

De subsidie wordt driedig opgevat: een algemene subsidie voor personeel en werking, een subsidie voor het verwerven van nieuwe locaties en een subsidie voor het beheer (onderhoud, restauratie, ontsluiting) van de locaties.

De algemene subsidie voor personeel en werking moet de continue werking van de organisatie garanderen en wordt vastgelegd in de samenwerkingsovereenkomst, op basis van onder andere een voorafgaande behoefte-inschatting van de organisatie die als Vlaams erfgoednetwerk wordt erkend. De beheers- en wervingssubsidie zijn dan weer afhankelijk van de evoluerende intenties van de organisatie en worden op jaarbasis toegekend. Voor de beheerssubsidies zijn de premiemogelijkheden in toepassing van het Onroerenderfgoeddecreet de referentie.

De subsidies zijn gebaseerd op een langjarige behoefte-inschatting, aan te reiken door de organisatie, én zijn prestatieafhankelijk. Dit impliceert transparante prognoses en effectenmonitoring en moet het mogelijk maken de subsidiëring van een Vlaams erfgoednetwerk op langere termijn te plannen en moet een einde maken aan de huidige situatie van ad-hocsubsiëring.

Het ontwerp van decreet regelt alleen maar de generieke principes met betrekking tot de subsidies. Nadere regels en modaliteiten worden voorzien in een uitvoeringsbesluit. Zo kan beter worden ingespeeld op evoluerende realiteiten. In het besluit worden met name ook bepaalde veiligheidsmechanismen voorzien, zodat de subsidieomvang controleerbaar blijft.

Artikel 10 voegt een algemene bepaling in met betrekking tot staatssteun.

Artikel 11

Artikel 11 verankert het principe dat de Vlaamse Regering de erkenning van een Vlaams erfgoednetwerk en de uitvoering van de samenwerkingsovereenkomst met deze organisatie evalueert. Nadere regels en modaliteiten worden voorzien in een uitvoeringsbesluit.

Uitgangspunt is niettemin dat op basis van de bevindingen de samenwerking en bijhorende subsidiëring kunnen worden bijgestuurd en opgeschort, en dat een erkenning als Vlaams erfgoednetwerk kan worden ingetrokken.

Artikel 12, 13 en 14

In deze slotbepalingen worden de inwerkingtreding van dit ontwerp van decreet en de overgang geregeld van het ondersteunen van Herita op basis van de oude decretale basis voor het subsidiëren van de Stichting Vlaams Erfgoed naar een ondersteuning op basis van een erkenning als Vlaams erfgoednetwerk, conform de bepalingen in dit nieuwe ontwerp van decreet. De oude decretale basis wordt opgeheven zodra dit nieuwe ontwerp van decreet in werking treedt.

Artikel 13 bevat een delegatie aan de Vlaamse Regering om in het uitvoeringsbesluit bij wijze van bijzondere overgangsbepaling te kunnen afwijken van het principe dat samenwerkingsovereenkomsten voor een termijn van vijf jaar worden aangegaan. Op die manier wordt vermeden dat aan het eind van de regeerperiode 2019-2024 een beslissing moet worden genomen met impact op de volledige regeerperiode 2024-2029 en krijgt de regering in 2024 de kans om eigen accenten in de samenwerking te leggen.

De minister-president van de Vlaamse Regering,

Jan JAMBON

De Vlaamse minister van Financiën en Begroting, Wonen en Onroerend Erfgoed,

Matthias DIEPENDAELE

VOORONTWERP VAN DECREET

Voorontwerp van decreet over het Vlaams erfgoednetwerk

Op voorstel van de Vlaamse minister van Financiën en Begroting, Wonen en Onroerend Erfgoed,

Na beraadslaging;

DE VLAAMSE REGERING BESLUIT:

De Vlaamse minister van Financiën en Begroting, Wonen en Onroerend Erfgoed is ermee belast, in naam van de Vlaamse Regering, bij het Vlaams Parlement het ontwerp van decreet in te dienen, waarvan de tekst volgt:

Hoofdstuk 1. Algemene bepalingen

Artikel 1. Dit decreet regelt een gewestaangelegenheid en gemeenschapsaangelegenheid.

Art. 2. In dit decreet wordt verstaan onder agentschap: de entiteit die door de Vlaamse Regering belast is met de beleidsvoorbereiding, de beleidsuitvoering, de beleidsmonitoring en de beleidsevaluatie inzake onroerend erfgoed.

Hoofdstuk 2: Het Vlaams Erfgoednetwerk

Afdeling 1. Erkenning

Art. 3. De Vlaamse Regering kan een vereniging zonder winstoogmerk of stichting die in staat is de opdrachten vermeld in dit hoofdstuk te realiseren, en waarbij de statuten van die organisatie in overeenstemming zijn met de bepalingen van dit decreet, erkennen als het Vlaams Erfgoednetwerk.

Afdeling 2. Definitie

Art. 4. Het Vlaams Erfgoednetwerk is een organisatie die bevoegd is voor het beheer van een portfolio van Vlaamse onroerenderfgoedlocaties, die ontwikkeld zijn of worden tot open erfgoed als vermeld in artikel 8.4.1 van het Onroerenderfgoedbesluit van 16 mei 2014.

Het portfolio van het Vlaams Erfgoednetwerk, vermeld in het eerste lid, voldoet aan al de volgende voorwaarden:

1° het is een staalkaart van bouwkundig, landschappelijk en archeologisch onroerend erfgoed, en desgevallend varend erfgoed, dat representatief is voor het verhaal van Vlaanderen;

2° het focust op onroerenderfgoedlocaties die iconisch zijn of waarvan het beheer de draagkracht van een lokaal of regionaal initiatief overstijgt;

3° het is een toonbeeld van onroerenderfgoedzorg, zowel voor de instandhouding door onderhoud en restauratie als op het vlak van gebruik, herbestemming of ontwikkeling ervan.

Het Vlaams Erfgoednetwerk beheert de Vlaamse onroerendergoedlocaties vermeld in het eerste lid die de Vlaamse Regering aan hem toewijst.

Het Vlaams Erfgoednetwerk kan onroerendergoedlocaties toevoegen aan het portfolio, vermeld in het eerste lid, op voorwaarde dat ze voldoen aan al de voorwaarden vermeld in het tweede lid.

Afdeling 3. Opdracht

Art. 5. Het Vlaams Erfgoednetwerk draagt bij aan een breed maatschappelijk draagvlak voor onroerend erfgoed en onroerendergoedzorg. Het portfolio, vermeld in artikel 4 is daarvoor het centrale instrument.

In het kader van de opdracht, vermeld in het eerste lid, heeft het Vlaams Erfgoednetwerk al de volgende doelstellingen:

- 1° een representatief portfolio ontwikkelen dat een doorsnede biedt van het Vlaamse onroerend erfgoed;
- 2° het portfolio op voorbeeldige wijze beheren en exploiteren;
- 3° inzetten op vernieuwing en experiment;
- 4° de diversiteit en rijkdom van het Vlaamse erfgoed, de mogelijkheden op het vlak van onroerendergoedzorg en herbestemming etaleren;
- 5° meebouwen aan het erfgoed van morgen;
- 6° aantonen waarin Vlaanderen toonaangevend was en nog altijd is;
- 7° op basis van eigen inkomsten een substantieel aandeel in de financiering van het beheer, de ontwikkeling en de exploitatie van het portfolio garanderen;
- 8° op Vlaams niveau een faciliterende partner zijn door af te stemmen met lokale en regionale onroerendergoedinstanties, Vlaamse overheidsinstanties en partners die onroerendergoedsites beheren en ontsluiten.

Art. 6. Het Vlaams Erfgoednetwerk heeft de volgende kerntaken:

- 1° de portfolio-ontwikkeling, vermeld in artikel 5, tweede lid, 1° laten leiden door een strategie, met als doelstelling het bevattelijk maken van de geschiedenis, rijkdom, creativiteit en diversiteit van Vlaanderen;
- 2° de onroerendergoedlocaties in het portfolio, vermeld in artikel 4, exemplarisch onderhouden en restaureren;
- 3° het statuut open erfgoed, vermeld in artikel 8.4.1 van het Onroerendergoedbesluit van 16 mei 2014, als referentie gebruiken voor elke site die hij beheert;
- 4° inzetten op herbestemming en ontwikkeling, en waar mogelijk kiezen voor markante hedendaagse oplossingen en exploitaties;
- 5° het portfolio, vermeld in artikel 4, ontwikkelen tot een netwerk onder de vlag van een sterk merk;
- 6° eigen inkomsten genereren. Daarvoor mag ook een beroep worden gedaan op commerciële invullingen;
- 7° maatschappelijk draagvlak ontwikkelen door minstens:
 - a) het portfolio, vermeld in artikel 4, gericht in te zetten;
 - b) een vrijwilligerswerking op te zetten;
 - c) het publiek te laten participeren in of bijdragen aan de ontwikkelingen van beschermd erfgoed;
 - d) in samenwerking met onroerendergoedactoren de Open Monumentendag te organiseren en deel te nemen aan andere initiatieven;
 - e) aansluiting te zoeken bij internationale initiatieven die aansluiten bij het takenpakket van de organisatie.
 - f) samen te werken met andere lokale en regionale erfgoedpartners.

De Vlaamse Regering kan aan het Vlaams Erfgoednetwerk bijzondere opdrachten toewijzen.

Afdeling 4. Bestuur

Art. 7. Het bestuur van het Vlaams Erfgoednetwerk bestaat uit:

- 1° 9 bestuurders die de algemene vergadering heeft benoemd en;
- 2° twee vertegenwoordigers van de Vlaamse Regering, die de algemene vergadering benoemt als bestuurder op voordracht van de Vlaamse Regering en;
- 3° een vertegenwoordiger van het agentschap die de algemene vergadering benoemt als bestuurder op voordracht van het agentschap.

De vertegenwoordigers van de Vlaamse Regering, vermeld in het eerste lid, 2°, worden voor een legislatuur aangewezen en kunnen op elk moment door de Vlaamse Regering vervangen worden.

De vertegenwoordiger, vermeld in het eerste lid, 3°, kan op elk moment door het agentschap vervangen worden. De vertegenwoordiger vermeld in het eerste lid, 3° kan zich in geval van afwezigheid of verhindering via een schriftelijke volmacht laten vertegenwoordigen op een vergadering van het bestuur.

De Vlaamse Regering kan een regeringscommissaris aanstellen.

De Vlaamse Regering kan nadere regels bepalen over de vertegenwoordigers vermeld in het eerste lid, 2° en 3° en de regeringscommissaris vermeld in het vierde lid.

Hoofdstuk 3. De samenwerkingsovereenkomst

Art. 8. De Vlaamse Regering sluit voor een periode van vijf jaar een samenwerkingsovereenkomst met het Vlaams Erfgoednetwerk af om de opdracht en kerntaken, vermeld in artikel 5 en 6, van het Vlaams Erfgoednetwerk uit te voeren.

De samenwerkingsovereenkomst bevat een businessplan en een meerjarenplanning voor de werken of diensten aan de beschermde Vlaamse erfgoedlocaties in het portfolio van Het Vlaams Erfgoednetwerk voor de looptijd van de samenwerkingsovereenkomst.

In geval van ernstige tekortkomingen in de naleving van de afspraken in de samenwerkingsovereenkomst, kan de Vlaamse Regering de samenwerkingsovereenkomst vervroegd stopzetten.

De Vlaamse Regering bepaalt de nadere regels voor de samenwerkingsovereenkomst.

Hoofdstuk 3. Subsidiëring

Art. 9. Binnen de perken van de kredieten die daarvoor op de begroting van de Vlaamse Gemeenschap beschikbaar zijn kan de Vlaamse Regering in het kader van een samenwerkingsovereenkomst als vermeld in artikel 8, aan het Vlaams Erfgoednetwerk subsidies toekennen:

- 1° voor personeel en werking;
- 2° voor onderzoek, werken of diensten de beschermde Vlaamse onroerenderfgoedlocaties in het portfolio, vermeld in artikel 4;
- 3° voor verwerving van bijkomende Vlaamse onroerenderfgoedlocaties.

De Vlaamse Regering bepaalt de nadere regels daarover.

Art. 10. De subsidies, vermeld in artikel 9 van dit decreet kunnen alleen worden toegekend op voorwaarde dat het Vlaams Erfgoednetwerk op dat moment:

1° geen achterstallige schulden heeft bij de Rijksdienst voor Sociale Zekerheid;

2° geen onderneming in moeilijkheden is als vermeld in artikel 2, 18, van de Verordening (EU) nr. 651/2014 van de Commissie van 17 juni 2014 waarbij bepaalde categorieën steun op grond van de artikelen 107 en 108 van het Verdrag met de interne markt verenigbaar worden verklaard;

3° geen procedure op basis van Europees of nationaal recht hebben lopen waarbij toegekende steun wordt teruggevorderd.

De subsidies, vermeld in artikel 9, voldoen aan de voorwaarden van de verordening, vermeld in het eerste lid, 2°.

Hoofdstuk 5. Evaluatie

Art. 11. De Vlaamse Regering evalueert de erkenning en de uitvoering van de samenwerkingsovereenkomst met het Vlaams Erfgoednetwerk. De Vlaamse Regering bepaalt hierover de nadere regels.

Hoofdstuk 6. Slotbepalingen

Art. 12. Artikel 12 van het decreet van 6 juli 1994 houdende bepalingen tot begeleiding van de aanpassing van de begroting 1994 wordt opgeheven.

Art. 13. Dit decreet treedt in werking op een door de Vlaamse Regering te bepalen datum.

Brussel, ... (datum).

De minister-president van de Vlaamse Regering,

Jan JAMBON

De Vlaamse minister van Financiën en Begroting, Wonen en Onroerend Erfgoed,

Matthias DIEPENDAELE

ADVIES VAN DE STRATEGISCHE ADVIESRAAD RUIMTELIJKE ORDENING -
ONROEREND ERFGOED

ADVIES
VAN 21 JUNI 2023
INZAKE HET ONTWERPDECREET
OVER VLAAMSE ERFGOEDNETWERKEN

SARO | HAVENLAAN 88 BUS 23 | 1000 BRUSSEL

INHOUD

I.	SITUERING	36
II.	ALGEMENE BEOORDELING	36
III.	TOEPASSINGSGEBIED VAN HET ONTWERPDECREET	38
IV.	STATUUT VAN EEN VLAAMS ERFGOEDNETWERK	39
V.	PORTFOLIO	39
VI.	MAATSCHAPPELIJK DRAAGVLAK	41
VII.	MAATSCHAPPELIJK MIDDENVELD	42
VIII.	FINANCIERING	43

I. SITUERING

1. SARO ontving op 15 mei 2023 een adviesvraag van minister Matthias Diependaele inzake het ontwerpdecreet over Vlaamse erfgoednetwerken.¹ De adviestermijn bedraagt 30 dagen. Met voorliggend advies - goedgekeurd door de raad op 21 juni 2023 - komt SARO zo snel als mogelijk tegemoet aan de vooropgestelde adviestermijn.

2. In 1994 vertrouwde de Vlaamse overheid het beheer, de ontsluiting en de financiering van een portfolio van onroerenderfgoedlocaties toe aan de Stichting Vlaams Erfgoed (SVE). Op heden is Herita vzw de rechtsoptvolger en beheert het een portefeuille van Open Erfgoed. Eind 2022 kondigde Herita een vernieuwd elan aan. Herita wenst uit te groeien tot een organisatie met focus op het aanleggen en beheren van een uitgebreider Vlaams erfgoedportfolio.

Het decreet houdende bepalingen tot begeleiding van de aanpassing van de begroting 1994 vormt tot op heden de enige decretale basis voor de ondersteuning van Herita.² De Stichting Vlaams Erfgoed evolueerde sindsdien zeer sterk (o.a. diverse naamsveranderingen, koerswijzigingen en aanpassingen van de statuten). De zeer algemene en beperkte decretale basis van 1994 bleef evenwel steeds ongewijzigd. De Memorie van Toelichting (pag. 1) stelt dan ook dat een actualisering en vooral explicitering van de decretale basis absoluut aangewezen is.

3. Volgens de Memorie van Toelichting (pag. 1) moet het voorliggend ontwerpdecreet een solide rechtsbasis bieden voor het samenwerken met, en het ondersteunen van, organisaties als Herita die instaan voor het beheer, de exploitatie en de ontsluiting van een netwerk van iconische, Vlaamse erfgoedlocaties. Die organisaties moeten aan de hand van erfgoed, erfgoedzorg en erfgoedontwikkeling het verhaal van Vlaanderen brengen, tonen waar Vlaanderen sterk in was en sterk in blijft.

Het ontwerpdecreet regelt de algemene principes. Een uitvoeringsbesluit zal dieper ingaan op bepaalde details en modaliteiten.

II. ALGEMENE BEOORDELING

4. De raad vindt het positief dat met het ontwerpdecreet een decretale basis wordt gecreëerd voor verenigingen die instaan voor het beheer en de ontwikkeling van een portfolio van Vlaamse erfgoedlocaties. Het ontwerpdecreet legt evenwel enkel de algemene principes vast. Diverse modaliteiten zullen nog verder uitgewerkt worden in een uitvoeringsbesluit. Bovendien kan de Vlaamse Regering in de vijfjaarlijkse samenwerkingsovereenkomst nadere verwachtingen

¹ <https://beslissingenvlaamseregering.vlaanderen.be/document-view/645C96348E8235823F6B7595>

² Decreet houdende bepalingen tot begeleiding van de aanpassing van de begroting 1994, artikel 12

formuleren met betrekking tot het portfolio.

De raad vindt het evenwel een algemene tekortkoming dat het ontwerpdecreet (en de bijhorende Memorie van Toelichting en Nota aan de Vlaamse Regering) geen eenduidig inzicht verschaft in de beoogde nieuwe rol van de Vlaams Erfgoednetwerken. Ook inzake de positie van Vlaamse Erfgoednetwerken in het bredere (onroerend-)erfgoedlandschap zijn er nog vele vragen.

SARO formuleert volgende strategische bemerkingen bij het ontwerpdecreet over Vlaamse Erfgoednetwerken:

- a. SARO wijst allereerst op de onduidelijkheid inzake het toepassingsgebied van het ontwerpdecreet. Het ontwerpdecreet legt de decretale basis voor de erkenning van Herita als Vlaams Erfgoednetwerk. Het is evenwel onduidelijk in hoeverre de Vlaamse Regering ook nog andere Vlaamse Erfgoednetwerken wenst te erkennen. Diverse bepalingen in het ontwerpdecreet zijn immers niet geformuleerd vanuit het oogpunt van de toekomstige erkenning van meerdere Vlaamse Erfgoednetwerken. De raad dringt aan op verdere verduidelijking hieromtrent van de Vlaamse Regering. Tevens formuleert de raad bedenkingen bij de term 'Vlaams Erfgoednetwerk' (zie deel III).
- b. De raad vraagt verduidelijking inzake het beoogde statuut van een Vlaams Erfgoednetwerk. Niettegenstaande het niet de bedoeling is om middels het decreet overheidsinstanties te creëren bouwt het ontwerpdecreet een sterke mate van opvolging en controle door de Vlaamse overheid in (zie deel IV).
- c. De ambities van de Vlaamse Regering inzake de toekomstige uitbouw van het portfolio van een Vlaams Erfgoednetwerk zijn zeer hoog. Niettemin zullen er keuzes/prioriteiten moeten worden gemaakt bij de verdere uitbouw van dit portfolio. De raad vraagt hieromtrent meer verduidelijking door de Vlaamse Regering. Verdere verduidelijking is ook noodzakelijk inzake de beoogde afstemming van het portfolio van een Vlaamse Erfgoednetwerk en de talrijke waardevolle onroenderfgoedlocaties in handen van de Vlaams overheid: agentschap onroerend erfgoed, agentschap natuur en bos en Toerisme Vlaanderen (zie deel V).
- d. De raad vindt het positief dat het ontwerpdecreet vooropstelt dat Vlaamse Erfgoednetwerken een 'brede maatschappelijke meerwaarde' moeten genereren, en dat een erkende organisatie een aanspreekpunt moet kunnen zijn voor andere erfgoedbeheerders. De raad vraagt wel om explicietere doelstellingen op vlak van kennisdeling met de erfgoedsector toe te voegen in het decreet of uitvoeringsbesluit, en te verduidelijken op welke manier een Vlaams Erfgoednetwerk zijn portfolio dient af te stemmen met andere onroenderfgoedinstanties, onder andere deze die zijn opgericht met een gelijkaardig doel zoals de Stichting Kempens Landschap en Erfgoedstichting Vlaams-Brabant. Tot slot vraagt de raad te verduidelijken hoe de algemene coördinatie van de Open Monumentendag in de toekomst zal gebeuren (zie deel VI).
- e. De raad dringt erop aan dat de Vlaamse Regering verder verduidelijkt in hoeverre het de bedoeling is om met voorliggend ontwerpdecreet de rol van Herita als middenveldorganisatie effectief te schrappen. De raad wijst op het belang van een overkoepelende middenveldorganisatie voor onroerend erfgoed onder meer wat betreft hun vertegenwoordiging in de SARO (zie deel VII).
- f. Inzake de financiering van Vlaamse Erfgoednetwerken vraagt SARO om de zogenaamde 'voorkeurspositie' van Vlaamse Erfgoednetwerken verder te duiden. Het is bovendien niet duidelijk in hoeverre een erkend Vlaams Erfgoednetwerk aanvullend nog gebruik kan maken van het reguliere premiestelsel voor beschermde goederen. De raad wijst ook op de

onduidelijkheid inzake de verhouding tussen subsidiëring en het verwerven van eigen inkomsten. De raad vraagt tot slot aandacht voor de positionering van de Vlaamse Erfgoednetwerken ten aanzien van de andere (private) actoren in het onroerenderfgoedlandschap (zie deel VIII).

III. TOEPASSINGSGEBIED VAN HET ONTWERPDECREET

5. Toepassingsgebied. Het ontwerpdecreet (artikel 3) legt de decretale basis voor de erkenning van één of meerdere verenigingen zonder winstoogmerk of stichtingen als Vlaams Erfgoednetwerk.

Zoals in de Memorie van Toelichting wordt verduidelijkt zal het ontwerpdecreet de decretale basis vormen voor de erkenning van Herita als Vlaams Erfgoednetwerk. De Memorie van Toelichting (pag. 1) stelt onder meer: *‘Met Herita is voor 2023 een overgangsovereenkomst afgesloten, met een doorlooptijd van 1 jaar. Die periode moet de brug slaan naar een werking op basis van de nieuwe decretale onderbouw. Herita verzekert daarin tegelijk het verderzetten van een aantal langjarige afspraken en de intentie om de doorstart naar een Vlaams Erfgoednetwerk ten gronde voor te bereiden.’*

Het is evenwel onduidelijk in hoeverre de Vlaamse Regering ook nog andere Vlaamse Erfgoednetwerken wenst te erkennen. Behalve Herita vermeldt de Memorie van Toelichting immers geen enkele andere vereniging of stichting bij naam. Hoewel sprake is van ‘Vlaamse Erfgoednetwerken’ in het meervoud, beperkt de omgevingsanalyse zich tot Herita en haar rechtsvoorganger, en geeft deze niet aan of de mogelijke erkenning van andere organisaties als Vlaams Erfgoednetwerk concreet werd onderzocht.

Bovendien stelt de raad vast dat diverse bepalingen in het ontwerpdecreet niet geformuleerd zijn vanuit het oogpunt van de toekomstige erkenning van meerdere Vlaamse erfgoednetwerken. De voorwaarden die in het ontwerpdecreet worden geformuleerd maken het quasi onmogelijk voor andere organisaties dan Herita om een erkenning aan te vragen. Zo legt het ontwerpdecreet onder meer de voorwaarde op dat het portfolio van een Vlaams Erfgoednetwerk een staalkaart moet zijn en representatief is voor het ‘verhaal van Vlaanderen’ en wordt een sterke vertegenwoordiging van het Vlaamse niveau in het bestuur vooropgesteld. Ook de verplichting tot de organisatie van de Open Monumentendag en de vastgelegde financieringsregeling zijn zeer ‘inperkend’ geformuleerd ten aanzien van de erkenning van andere organisaties dan Herita als Vlaams Erfgoednetwerk (zie verder deel IV, V, VI en VIII van dit advies).

De raad vraagt aldus te verduidelijken of ook andere verenigingen en stichtingen in aanmerking zullen kunnen komen voor een erkenning als Vlaams Erfgoednetwerk. Indien dit niet het geval zou zijn is het onduidelijk op welke criteria voorliggende decretale grondslag de erkenning reserveert voor één enkele private rechtspersoon.

6. (Onroerend) erfgoed. De raad wenst tevens bedenkingen te formuleren bij de term ‘Vlaams Erfgoednetwerk’. De raad benadrukt dat op Vlaams beleidsniveau nog steeds een onderscheid bestaat tussen het ‘onroerend erfgoed’ en ‘cultureel erfgoed’. De bevoegdheden zijn verdeeld over twee ministers en geregeld via aparte decreten.

In het ontwerpdecreet worden de begrippen ‘onroerend erfgoed’ en ‘erfgoed’ door mekaar gebruikt. Artikel 5 heeft het bijvoorbeeld zowel over ‘maatschappelijk draagvlak voor onroerend erfgoed’ en ‘onroerenderfgoedzorg’ als over ‘de diversiteit en rijkdom van het Vlaamse erfgoed’ en ‘meebouwen aan het erfgoed van morgen’. Uit de titel van het decreet ‘Vlaamse erfgoednetwerken’ zou kunnen worden afgeleid dat het om een verzamelbegrip ‘erfgoed’ gaat waaronder onroerend-cultureel-materiaal erfgoed vallen. Het is dus noodzakelijk het begrip

‘erfgoed’ hier verder te verduidelijken om de focus van dit decreet te expliciteren.

De term ‘Vlaams Erfgoednetwerk’ is in die zin verwarrend. Ligt de focus op ‘erfgoed’ of op ‘onroerend erfgoed’. Tevens wijst het begrip ‘netwerk’ eerder op een (in)formele samenwerking van organisaties dan op een portfolio van sites beheerd door één rechtspersoon.³

IV. STATUUT VAN EEN VLAAMS ERFGOEDNETWERK

7. Statuut Vlaams Erfgoednetwerk. In het ontwerpdecreet (artikel 3) is sprake van ‘verenigingen zonder winstoogmerk of stichtingen’. Ook de Memorie van Toelichting (pag. 5) stelt dat het niet de bedoeling is om middels het decreet overheidsinstanties te creëren.

Anderzijds merkt de raad op dat de Nota aan de Vlaamse Regering (pag.4) - in het kader van de ESR-toets - vermeldt dat een Vlaams Erfgoednetwerk een publieke instantie is. Bovendien stelt de raad vast dat het ontwerpdecreet een sterke mate van opvolging en controle door de Vlaamse overheid inbouwt:

- Zo verwijst de raad naar artikel 7 dat de samenstelling van het bestuur van een erkende organisatie regelt. Er moeten verplicht twee vertegenwoordigers van de Vlaamse Regering en een vertegenwoordiger van het agentschap Onroerend Erfgoed aangesteld worden als bestuurder. Daarnaast kunnen bijkomend (cf. Memorie van Toelichting) nog twee regeringscommissarissen aangesteld worden. Met deze erkenningsvoorwaarden grijpt de Vlaamse Regering aldus sterk in op een private rechtspersoon die een vzw of stichting is.
- Ook inzake de uitbouw van een portfolio bepaalt het ontwerpdecreet (artikel 4) dat een Vlaams Erfgoednetwerk de Vlaamse onroerenderfgoedlocaties beheert die de Vlaamse Regering aan hem toewijst. Het is onduidelijk in welke mate een Vlaams Erfgoednetwerk de vrijheid heeft om zijn eigen portfolio uit te bouwen (zie verder deel V).
- Volledigheidshalve wijst de raad ook op zijn bemerkingen ten aanzien van de voorziene financiering van Vlaamse Erfgoednetwerken (zie verder deel VIII).

De voorgestelde uitbouw van een Vlaams Erfgoednetwerk verschilt aldus sterk van een organisatie zoals de Britse National Trust die optreedt als een onafhankelijke ‘private charity’. De raad dringt aan op verdere verduidelijking inzake het beoogde statuut van een Vlaams Erfgoednetwerk.

V. PORTFOLIO

8. Ambities portfolio. Het ontwerpdecreet (artikel 4) formuleert volgende drie voorwaarden waaraan het portfolio van een Vlaams Erfgoednetwerk moet voldoen: 1° het is een staalkaart van bouwkundig, landschappelijk en archeologisch onroerend erfgoed, en desgevallend varend erfgoed, dat representatief is voor het verhaal van Vlaanderen; 2° het focust op onroerenderfgoedlocaties die iconisch zijn of waarvan het beheer de draagkracht van een lokaal of regionaal initiatief overstijgt; 3° het is een toonbeeld van onroerenderfgoedzorg, zowel voor de instandhouding door onderhoud en restauratie als op het vlak van gebruik, herbestemming of ontwikkeling ervan.

Artikel 4 bevat tal van vage begrippen zoals ‘representatief voor het verhaal van Vlaanderen’, ‘onroerenderfgoedlocaties die iconisch zijn’ en ‘toonbeeld van onroerenderfgoedzorg’. Dit leidt

³ Uit de nota aan de Vlaamse Regering blijkt dat in de loop van de voorbereidingen van het decreet de benaming ‘National Trust’ vervangen werd door ‘Vlaams Erfgoednetwerk’.

er toe dat er met het ontwerpdecreet een hoge mate van vrijheid wordt gecreëerd inzake de toekomstige samenstelling van het portfolio van een Vlaams Erfgoednetwerk.

Uit de Nota aan de Vlaamse Regering en de Memorie van Toelichting kan worden opgemaakt dat de ambities inzake de uitbouw van het portfolio van een Vlaams Erfgoednetwerk zeer hoog zijn. De Memorie van Toelichting (pag. 6-7) stelt: *‘Dat portfolio moet uitgroeien tot een representatieve collectie van locaties, die samen het ‘verhaal van Vlaanderen’ vertellen, de geschiedenis van Vlaanderen in de meest ruime zin van het woord. (...) Het portfolio moet alle soorten onroerend erfgoed omvatten, waartoe intussen niet alleen monumenten en landschappen behoren, maar ook archeologisch erfgoed. Om het verhaal van Vlaanderen te kunnen vertellen, is het van belang dat de locaties iconisch zijn.’*⁴

9. Focus. De ambities inzake de uitbouw van een portfolio zijn zeer hoog. De criteria en verwachtingen waaraan het erfgoed moet voldoen en wat het eigendomsstatuut van het erfgoed in het portfolio moet zijn, zal verdere uitwerking moeten krijgen in het uitvoeringsbesluit. De essentiële opdracht van de SVE die gericht was op onroerend erfgoed waarvoor zich problemen stellen lijkt nu secundair geworden.⁵ Artikel 4 stelt enkel dat het portfolio van een Vlaams Erfgoednetwerk zich kan focussen op onroerenderfgoedlocaties waarvan het beheer de draagkracht van een lokaal of regionaal initiatief overstijgt. Volgens de Memorie van Toelichting (pag. 7) moet het portfolio alle soorten onroerend erfgoed omvatten, waaronder ook landschappelijk onroerend erfgoed. Het is onduidelijk op basis van welke criteria en ambities van de Vlaamse Regering landschappelijk onroerend erfgoed mee kan opgenomen worden in het portfolio van het Vlaams Erfgoednetwerk. De raad vraagt ook te verduidelijken in welke mate het resultaat van het onderzoek naar ‘Erfgoedlandmarks’ dat momenteel loopt in opdracht van het agentschap Onroerend Erfgoed en Toerisme Vlaanderen zal meegenomen worden bij de uitbouw van een portfolio.

In dit verband benadrukt de raad de bepaling in het ontwerpdecreet dat het portfolio dient te bestaan uit sites die van overheidswege worden toevertrouwd aan het Vlaams Erfgoednetwerk.⁶ Het ontwerpdecreet bepaalt dat een Vlaams Erfgoednetwerk ook zelf initiatief kan nemen om sites aan zijn portfolio toe te voegen. Volgens de Memorie van Toelichting kan dit evenwel enkel voor zover hierover afspraken zijn gemaakt in de vijfjaarlijkse samenwerkingsovereenkomst.

Volledigheidshalve wijst de raad op de eerder geformuleerde bezorgdheid inzake het toepassingsgebied van het ontwerpdecreet en de mogelijkheid om meerdere organisaties te erkennen als een Vlaams Erfgoednetwerk. Indien dit effectief de ambitie is dan moet in het ontwerpdecreet verduidelijkt worden hoe de portfolio's van die verschillende organisaties, onder andere deze die zijn opgericht met een gelijkaardig doel zoals de Stichting Kempens Landschap en Erfgoedstichting Vlaams-Brabant, op elkaar zullen worden afgestemd en of het de bedoeling is dat ze elk een volledige doorsnede van representatief Vlaams erfgoed nastreven.

⁴ De Memorie van Toelichting (pag. 4) stelt tevens: *‘Vlaamse Erfgoednetwerken zullen meer dan ooit een maatschappelijke sleutelrol vervullen als organisatie die een representatief Vlaams erfgoedportfolio beheert, die het goede voorbeeld geeft inzake het beheren en exploiteren ervan, en die inspringt waar erfgoedbeheer uitdagend wordt. De organisaties krijgen de ruimte om daarbij in te zetten op vernieuwing en experiment, te bouwen aan het ‘erfgoed van morgen’ en zo te tonen waar Vlaanderen sterk in was en sterk in blijft’.*

⁵ Cf. de decreetbepalingen tot begeleiding aanpassing begroting 1994, art. 12, de statuten van de SVE en de toelichtingsbrochure ‘De Stichting Vlaams Erfgoed – Samen voor monumenten en landschappen zorgen’: *‘Het meest concreet zal dit opzet toepassing vinden in de verwerving, restauratie, (...), herbestemming van monumenten en landschappen waarvoor zich problemen stellen. (...) De verwerving en het beheer van probleemmonumenten zijn essentiële doelstellingen van de SVE.’*

⁶ Artikel 4 derde lid: *‘Een Vlaams Erfgoednetwerk beheert de Vlaamse onroerenderfgoedlocaties ... die de Vlaamse Regering aan hem toewijst.’*

10. Afstemming binnen de Vlaamse overheid. De raad wijst tevens op de onduidelijkheid inzake de relatie tussen het portfolio van het Vlaams Erfgoednetwerk en het portofolio van de Vlaamse overheid. Dit gaat in eerste instantie over de bestaande portefeuille van belangrijke erfgoedsites in eigendom van het agentschap onroerend erfgoed (alook van het agentschap natuur en bos) Het betreft ook het groeiend portfolio van Toerisme Vlaanderen, dat de voorbije jaren diverse eigendommen of andere zakelijke rechten op iconische Vlaamse erfgoedlocaties verwierf (o.a. Sint-Godelieveabdij in Brugge, Rubenskasteel in Elewijt, kasteel van Poeke in Aalter, abdij van Herkenrode in Hasselt, kasteel van Leut).

VI. MAATSCHAPPELIJK DRAAGVLAK

11. Maatschappelijk draagvlak. Het ontwerpdecreet (artikel 5) legt zeven kerntaken vast voor een Vlaamse Erfgoednetwerk. Het merendeel van deze kerntaken zijn gericht op het ontwikkelen en het beheer van het portfolio (zie vorig hoofdstuk). De raad vindt het positief dat het ontwerpdecreet vastlegt dat ook het bijdragen aan een breed maatschappelijk draagvlak voor onroerend erfgoed en onroerenderfgoedzorg een kerntaak is van een Vlaams Erfgoednetwerk.

De raad ondersteunt tevens de diverse doelstellingen die het ontwerpdecreet formuleert ten aanzien van het ontwikkelen van een maatschappelijk draagvlak met name: a) het gericht inzetten van het portfolio, b) het opzetten van een vrijwilligerswerking, c) het publiek laten participeren in of bijdragen aan de ontwikkelingen van beschermd erfgoed, d) in samenwerking met onroerenderfgoedactoren de Open Monumentendag organiseren en deelnemen aan andere initiatieven, e) aansluiting zoeken bij internationale initiatieven die aansluiten bij het takenpakket van de organisatie. f) samenwerken met andere lokale en regionale erfgoedpartners en met hen afstemmen over de uitbreiding van het portfolio.⁷

Hierna formuleert de raad bedenkingen bij de beoogde samenwerking met andere partners en bij de organisatie van de Open Monumentendag.

12. Samenwerken andere partners. Eén van de doelstellingen van een Vlaams Erfgoednetwerk is om op Vlaams niveau een faciliterende, participerende en ondersteunende partner te zijn door af te stemmen met lokale en regionale onroerenderfgoedinstanties, Vlaams overheidsinstanties en partners die onroerenderfgoedsites beheren en ontsluiten (artikel 5, 8°). Het is positief dat een erkende organisatie een aanspreekpunt moet kunnen zijn voor en afstemming moet zoeken met andere erfgoedbeheerders. De raad vraagt wel om explicietere doelstellingen op vlak van kennisdeling met de erfgoedsector toe te voegen in het decreet of uitvoeringsbesluit. Wat betreft de afstemming inzake de uitbreiding van het portfolio wijst de raad naar zijn bedenkingen onder hoofdstuk V 'portfolio' van dit advies.
13. Open Monumentendag. Het ontwerpdecreet is niet duidelijk over de organisatie van de Open Monumentendag. Zo is in het ontwerpdecreet sprake van het organiseren van de Open Monumentendag door het Vlaams Erfgoednetwerk 'in samenwerking' met onroerenderfgoedactoren. De Memorie van Toelichting heeft het over 'betrokkenheid' bij de organisatie van de Open Monumentendag. 'In samenwerking' en 'betrokkenheid' is iets anders dan een coördinerende rol.

Het is aldus onduidelijk in hoeverre een erkend Vlaams Erfgoednetwerk een coördinerende rol kan/moet opnemen; zoals dit momenteel de taak is van Herita. Aangezien het ontwerpdecreet niet uitsluit dat er verschillende Vlaamse Erfgoednetwerken kunnen erkend worden is het niet duidelijk of één van de erkende erfgoednetwerken dit zal moeten opnemen of er zal moeten

⁷ Ontwerpdecreet, artikel 6 7°

worden samengewerkt of dat de organisatie zal worden overgedragen aan nog een andere instantie. SARO dringt aan bij de Vlaamse Regering om hierover meer duidelijkheid te creëren.

VII. MAATSCHAPPELIJK MIDDENVELD

14. Maatschappelijk middenveld. De raad benadrukt de huidige zeer gediversifieerde taakstelling van Herita, zoals omschreven in de beleidsnota Onroerend Erfgoed (2019-2024): *‘Verenigingen als Herita [...] slaan de brug tussen het Vlaamse erfgoedbeleid en de praktijk. Ze vormen mee het uithangbord van de onroerenderfgoedzorg. Ze moeten bijdragen aan draagvlakverhoging, kennis en expertise aanbieden, de vinger aan de pols houden en als spreekbuis fungeren voor het middenveld. Herita moet zich verder ontwikkelen tot de centrale middenveldorganisatie inzake erfgoed. Bijzondere aandachtspunten daarbij zijn het betrekken en waarderen van de vele vrijwilligers in de sector, de verdere uitbreiding van het Netwerk Open Monumenten, de integratie van de Open Monumentenkaart in de Museumpas en de uitbouw van de Herita-portefeuille tot modelsites.’*

Herita fungeert vandaag als een centrale middenveldorganisatie inzake onroerend erfgoed. Volgens de Memorie van Toelichting (pag. 7) zal dit in de toekomst niet meer het geval zijn: *‘Een Vlaams Erfgoednetwerk neemt die rol op als portfoliobeheerder en vanuit de ervaring die het daarmee heeft. Een Vlaams Erfgoednetwerk is dus geenszins een overkoepelende middenveldorganisatie of ‘stem van de sector’.*

De raad dringt erop aan dat de Vlaamse Regering verder verduidelijkt in hoeverre het de bedoeling is om met voorliggend ontwerpdecreet de rol van Herita als middenveldorganisatie effectief te schrappen. De raad wijst op het belang van een overkoepelende middenveldorganisatie voor onroerend erfgoed, die onder meer de ‘stem van de sector’ kan vertolken.

15. SARO als strategische adviesraad voor onroerend erfgoed. Volledigheidshalve wijst de raad ook op de decretaal vastgelegde rol van de SARO als strategische adviesraad voor onroerend erfgoed (en ruimtelijke ordening).⁸ Conform het SARO-decreet van 10 maart 2006 brengt SARO onder meer advies uit over strategische beleidsvraagstukken en over de hoofdlijnen van het beleid inzake onroerend erfgoed. De raad draagt op die wijze bij tot het vormen van de beleidsvisie en een interpretatie van maatschappelijke ontwikkelingen inzake onroerend erfgoed.

Artikel 4,§1 van het SARO-decreet bepaalt dat de raad is samengesteld uit vertegenwoordigers van het maatschappelijke middenveld die actief zijn in het beleidsveld ruimtelijke ordening of het beleidsveld onroerend erfgoed, alsook uit onafhankelijke deskundigen en uit vertegenwoordigers van provincies, steden en gemeenten. Met het SARO-besluit van 26 januari 2007 (artikel 2, §1 9°) werd de vertegenwoordiging van het maatschappelijk middenveld inzake onroerend erfgoed bepaald als ‘twee vertegenwoordigers voorgedragen door de VCM-Contactforum voor Erfgoedverenigingen vzw (momenteel Herita)’.⁹

Indien het effectief de bedoeling is dat Herita - na de erkenning als Vlaamse Erfgoednetwerk - niet meer kan optreden als een middenveldorganisatie zou dit ook impliceren dat Herita niet meer kan optreden als vertegenwoordiger van het maatschappelijk middenveld in de SARO. Dit onderstreept de eerder gestelde vraag (cf. vorige paragraaf) om meer duidelijkheid te verschaffen inzake de toekomstige middenveldorganisatie inzake onroerend erfgoed.

⁸ Decreet van 10 maart 2006 houdende de oprichting van de strategische adviesraad Ruimtelijke Ordening - Onroerend Erfgoed

⁹ Besluit van de Vlaamse Regering tot regeling van de samenstelling van de strategische adviesraad Ruimtelijke Ordening - Onroerend Erfgoed van 26 januari 2007

VIII. FINANCIERING

16. Subsidiëring. Het ontwerpdecreet (artikel 9) voorziet dat de Vlaamse Regering in het kader van de samenwerkingsovereenkomst subsidies kan toekennen voor: 1° personeel en werking, 2° onderzoek, werken of diensten voor de beschermde Vlaamse onroerendergoedlocaties in het portfolio en 3° verwerving van bijkomende Vlaamse onroerendergoedlocaties. De Vlaamse Regering zal hieromtrent nog nadere regels bepalen.

De raad heeft diverse bedenkingen bij deze subsidieregeling. Zo stelt de raad vast dat in de Memorie van Toelichting sprake is van een 'voorkeursregime': *'Het nieuwe artikel 9 ... speelt in op de praktijk dat een Vlaams Erfgoednetwerk ook klant is van het erfgoedpremiesysteem en daarbij vaak een voorkeursregime geniet.'*

SARO benadrukt dat het voorgestelde voorkeursregime het bestaande premiesysteem ondermijnt. Bij een vaststaand budget heeft de voorrang die (een) erkende organisatie(s) zou(den) krijgen bij het toekennen van erfgoedpremies een negatieve impact op de andere (publieke en private) rechthebbenden en op de wachtlijsten. Ook een mogelijke substantiële uitbreiding van hun portfolio zal impact hebben op het totale financieringsbudget voor de andere rechthebbenden.¹⁰ In dat geval heeft dat negatieve consequenties voor eigenaars van beschermd onroerend erfgoed dat niet in de portfolio zit, zoals dat van lokale besturen en private eigenaars, tenzij er extra budget beschikbaar komt.

Het is bovendien niet duidelijk in hoeverre een erkend Vlaams Erfgoednetwerk aanvullend nog gebruik kan maken van het reguliere premiestelsel voor beschermde goederen en of een erkend Vlaams Erfgoednetwerk voor het beheer van onroerend erfgoed andere premies kan krijgen dan de generieke regel (bijvoorbeeld een premie voor niet beschermd onroerend erfgoed, terwijl de andere partners hier geen beroep op kunnen doen).

17. Subsidiëring versus eigen inkomsten. In deel IV van dit advies wees de raad reeds op de onduidelijkheden inzake het statuut van een Vlaams Erfgoednetwerk. Samenhangend wijst de raad ook op de onduidelijkheid inzake de verhouding tussen subsidiëring en het verwerven van eigen inkomsten.

Het ontwerpdecreet (artikel 10 tweede lid) bepaalt dat de subsidies moeten voldoen aan de verordening (EU) nr. 651/2014 van de Commissie van 17 juni 2014 (o.a. staatssteun en marktwerking). Het ontwerpdecreet (artikel 6, 6°) specificeert verder als één van de kerntaken van een Vlaams Erfgoednetwerk: *'het genereren van eigen inkomsten waarvoor een beroep mag worden gedaan op commerciële invullingen'*. De Memorie van Toelichting (pag. 8) stelt onder meer: *'De voorbeeldrol impliceert tot slot dat het Vlaams Erfgoednetwerk niet volledig subsidieafhankelijk mag zijn, maar ook substantiële eigen inkomsten moet kunnen genereren'*.

Het is evenwel onduidelijk wat de ambitie van de Vlaamse Regering is inzake de beoogde groei van de eigen inkomsten van een Vlaams Erfgoednetwerk. In de Nota aan de Vlaamse Regering is in het kader van de ESR-toets te lezen: *'De tweede toets betreft het nagaan of een Erfgoednetwerk minstens 50% eigen marktconforme inkomsten zal hebben. We gaan er vanuit dat een Erfgoednetwerk zeker in de eerste jaren (van groei) de markttoets niet noodzakelijk zal doorstaan.'* Het vermoeden is inderdaad dat een Vlaams Erfgoednetwerk als 'voorkeurspartner' niet louter marginale commerciële activiteiten kan ontwikkelen op dezelfde markt als niet-gesubsidieerde beheerders van erfgoed die ook middelen moeten genereren om hun kosten en erfbelastingen te dekken. Het is niet duidelijk of de ontworpen constructie robuust is wat betreft de regels over

¹⁰ De werkingssubsidie aan Herita steeg van 2.075.699,22 EUR in 2022 naar 3.250.000 EUR in 2023. In het advies van Inspectie van Financiën is sprake van *'een verdere stijging van de werkingssubsidie naar minstens 4.250.000 EUR (vanaf 2024).'*

staatssteun en marktwerking; de bepaling in lid twee van artikel 10 is niet toegelicht.

De raad vraagt verdere verduidelijking en vraagt aandacht voor de positionering van de Vlaamse Erfgoednetwerken ten aanzien van de andere (private) actoren in het onroerenderfgoedlandschap.

ADVIES VAN DE RAAD VAN STATE

RAAD VAN STATE afdeling Wetgeving

advies 74.022/1/V
van 11 augustus 2023

over

een voorontwerp van decreet ‘over Vlaamse erfgoednetwerken’

Op 6 juli 2023 is de Raad van State, afdeling Wetgeving, door de Vlaamse minister van Financiën en Begroting, Wonen en Onroerend Erfgoed verzocht binnen een termijn van dertig dagen, van rechtswege verlengd tot 22 augustus 2023,* een advies te verstrekken over een voorontwerp van decreet ‘over Vlaamse erfgoednetwerken’.

Het voorontwerp is door de eerste vakantiekamer onderzocht op 8 augustus 2023. De kamer was samengesteld uit Wilfried VAN VAERENBERGH, eerste voorzitter van de Raad van State, Paul LEMMENS en Geert DEBERSAQUES, kamervoorzitters, Jan VELAERS, assessor, en Greet VERBERCKMOES, griffier.

Het verslag is uitgebracht door Katrien DIDDEN, auditeur.

Het advies, waarvan de tekst hierna volgt, is gegeven op 11 augustus 2023.

*

* Deze verlenging vloeit voort uit artikel 84, § 1, eerste lid, 2°, *in fine*, van de wetten op de Raad van State, gecoördineerd op 12 januari 1973, waarin wordt bepaald dat deze termijn van rechtswege verlengd wordt met vijftien dagen wanneer hij begint te lopen tussen 15 juli en 31 juli of wanneer hij verstrijkt tussen 15 juli en 15 augustus.

1. Met toepassing van artikel 84, § 3, eerste lid, van de wetten op de Raad van State, gecoördineerd op 12 januari 1973, heeft de afdeling Wetgeving zich toegespitst op het onderzoek van de bevoegdheid van de steller van de handeling, van de rechtsgrond¹, alsmede van de vraag of aan de te vervullen vormvereisten is voldaan.

*

STREKKING VAN HET VOORONTWERP

2. Het om advies voorgelegde voorontwerp van decreet legt de regels vast voor de erkenning en subsidiëring van Vlaamse erfgoednetwerken.

Vlaamse erfgoednetwerken zijn, luidens de memorie van toelichting, organisaties die instaan voor het beheer, de exploitatie en de ontsluiting van een netwerk van iconische Vlaamse erfgoedlocaties en die aan de hand van erfgoed, erfgoedzorg en erfgoedontwikkeling het verhaal van Vlaanderen brengen en tonen waar Vlaanderen sterk in was en blijft.

3. Het voorontwerp bevat bepalingen in verband met de voorwaarden waaraan een organisatie moet voldoen om erkend te kunnen worden als erfgoednetwerk. Enkel verenigingen zonder winstoogmerk of stichtingen komen daarvoor in aanmerking (artikel 3). Het voorontwerp stelt erkenningsvoorwaarden vast in verband met het portfolio dat door een netwerk moet worden beheerd (artikel 4), in verband met de opdracht, de doelstellingen (artikel 5) en de kerntaken van een netwerk (artikel 6), en in verband met het bestuur ervan (artikel 7).

De Vlaamse Regering sluit voor een periode van vijf jaar een samenwerkingsovereenkomst met een Vlaams erfgoednetwerk (artikel 8).

In het kader van de samenwerkingsovereenkomst, en binnen de perken van de beschikbare kredieten, kan de Vlaamse Regering subsidies toekennen voor personeel en werking, voor onderzoek, werken of diensten, en voor het verwerven van bijkomende erfgoedlocaties (artikel 9). Het voorontwerp bepaalt de voorwaarden waaraan een erfgoednetwerk moet voldoen om subsidies te krijgen (artikel 10).

Het voorontwerp voorziet in een evaluatie door de Vlaamse Regering van de erkenning en de uitvoering van de samenwerkingsovereenkomst met een Vlaams erfgoednetwerk (artikel 11).

4. De nieuwe regeling is bedoeld om in de plaats te komen van artikel 12 van het decreet van 6 juli 1994 ‘houdende bepalingen tot begeleiding van de aanpassing van de begroting 1994’ (zie de opheffingsbepaling van artikel 12 van het voorontwerp). Bij dat artikel 12 wordt de Vlaamse Regering gemachtigd om toe te treden tot de Stichting Vlaams Erfgoed, een vereniging zonder winstoogmerk, wordt de goedkeuring van de (oorspronkelijke) statuten van die

¹ Aangezien het gaat om een voorontwerp van decreet, wordt onder “rechtsgrond” de overeenstemming met de hogere rechtsnormen verstaan.

vereniging door de Vlaamse Regering bekrachtigd, althans voor wat betreft de verplichtingen van het Vlaamse Gewest, en wordt in een jaarlijkse subsidie aan de vereniging voorzien.

De naam van de Stichting Vlaams Erfgoed is ondertussen gewijzigd in Herita. Volgens de memorie van toelichting komt een organisatie als Herita in aanmerking voor een erkenning onder het ontworpen decreet.

BEVOEGDHEID VAN DE VLAAMSE GEMEENSCHAP EN HET VLAAMSE GEWEST

5. Volgens artikel 1 van het voorontwerp regelt het ontworpen decreet een gewestaangelegenheid en een gemeenschapsaangelegenheid.

In zoverre het voorontwerp betrekking heeft op bouwkundig, landschappelijk en archeologisch erfgoed (zie artikel 4, tweede lid, 1°), kan het geacht worden een aspect van de monumenten en landschappen te regelen, een aangelegenheid die volgens artikel 6, § 1, I, 7°, van de bijzondere wet van 8 augustus 1980 ‘tot hervorming der instellingen’ (hierna “BWHI”) tot de bevoegdheid van de gewesten behoort. Tot het bouwkundig erfgoed kunnen immers de monumenten gerekend worden, die onder meer “alleenstaande monumenten, de gedeelten van monumenten, de onroerende goederen door bestemming en de architecturale gehelen” omvatten.² Ook de bescherming van het archeologisch patrimonium maakt deel uit van de aangelegenheid “monumenten en landschappen”.³

In zoverre het voorontwerp ook betrekking heeft op varend erfgoed (zie eveneens artikel 4, tweede lid, 1°), kan het geacht worden een aspect van het cultureel patrimonium te regelen. Die aangelegenheid, met uitzondering van de monumenten en landschappen, behoort volgens artikel 4, 4°, van de BWHI tot de bevoegdheid van de gemeenschappen.⁴

ONDERZOEK VAN DE TEKST

Algemene opmerking

6. Zoals onder meer uit artikel 3 van het voorontwerp afgeleid kan worden, en zoals ook in de memorie van toelichting wordt bevestigd, is het de bedoeling om voortaan niet slechts één Vlaams erfgoednetwerk, maar eventueel meerdere netwerken te erkennen en desgevallend te subsidiëren.

² Zie GwH 17 maart 2010, nr. 25/2010, B.4.2, met verwijzing naar *Parl.St.* Kamer B.Z. 1988, nr. 516/1, p. 5.

³ Zie, o.m., adv.RvS 20.611/8 van 24 november 1992 over een voorontwerp dat geleid heeft tot het decreet van 30 juni 1993 ‘houdende bescherming van het archeologisch patrimonium’, opmerking 3.1 in verband met de bevoegdheid, *Parl.St.* VI.Parl. 1992-93, nr. 258-1, (31), 36-37.

⁴ Zie, o.m., adv.RvS 30.263/3 van 6 februari 2001 over een voorontwerp dat geleid heeft tot het decreet van 29 maart 2002 ‘tot bescherming van varend erfgoed’, algemene opmerking 1.3, *Parl.St.* VI.Parl. 2001-02, nr. 998-1, (13), 21.

Op sommige plaatsen lijkt het voorontwerp echter geschreven te zijn alsof maar één Vlaams erfgoednetwerk erkend en gesubsidieerd kan worden. Om die indruk te vermijden, suggereert de Raad van State de volgende aanpassingen aan de tekst:

- de term “Vlaams Erfgoednetwerk” (met hoofdletter) zou telkens vervangen kunnen worden door “Vlaams erfgoednetwerk” of “Vlaamse erfgoednetwerken” (zonder hoofdletter), zoals in het opschrift van het voorontwerp;

- het opschrift van hoofdstuk 2 zou vervangen kunnen worden als volgt: “Erkennung, opdracht en bestuur van een Vlaams erfgoednetwerk”;

- in artikel 8, eerste lid, zouden de woorden “met een Vlaams Erfgoednetwerk” vervangen kunnen worden door “met elk Vlaams erfgoednetwerk”.

Artikel 4

7. De voorwaarden bepaald in artikel 4, tweede lid, van het voorontwerp zijn erkenningsvoorwaarden. Het is dan ook beter om te schrijven: “Opdat een organisatie erkend zou kunnen worden als een Vlaams erfgoednetwerk als bedoeld in het eerste lid, voldoet haar portfolio aan al de volgende voorwaarden:”.

8. Aan de gemachtigde werd gevraagd wat dient verstaan te worden onder “het verhaal van Vlaanderen” als bedoeld in artikel 4, tweede lid, 1°, en of het niet beter is dit begrip te definiëren. De gemachtigde antwoordde:

“Onroerend erfgoed heeft doorgaans een inhoudelijke betekenis die bijdraagt aan de erfgoedwaarde ervan. Onroerenderfgoedlocaties zijn als dusdanig representatief voor gebeurtenissen, personen, periodes, gewoontes, stijlen ... Ze vertellen een verhaal, en dat verhaal zegt ook iets over de plaats, de regio waar het erfgoed zich bevindt. Vlaamse erfgoednetwerken vervullen taken op het vlak van het beheer van onroerend erfgoed en ondersteunen de draagvlakvorming voor onroerenderfgoedzorg. Als dusdanig is ontsluiting voor hen een kerntaak, en dat betekent het verhaal achter de onroerenderfgoedlocatie bevattelijk maken, en samenhang zoeken tussen de verhalen die verschillende locaties vertellen. Zo ontstaat automatisch een ‘Vlaams verhaal’, of een stuk van wat in de memorie van toelichting is omschreven als ‘het verhaal van de historische en culturele ontwikkeling van Vlaanderen als Europese natie’.

Het is aan de Vlaamse erfgoednetwerken zelf om de ‘unique selling proposition’ van hun erfgoedlocaties en het netwerk naar boven te halen en een voldoende overtuigend verhaal te brengen. Hun voorstellen worden niet aan een ‘canon’ gespiegeld, ze mogen eigen accenten leggen. Er is overigens de pragmatische bedenking dat het ook een taak is van erfgoednetwerken om in te springen waar het lokale initiatief geen oplossingen biedt, en dat ze van de Vlaamse overheid locaties toegewezen kunnen krijgen (zoals vandaag ook het geval is voor Herita vzw).

Het is daarom ook niet wenselijk of opportuun om ‘het verhaal van Vlaanderen’ te definiëren.”

Indien het begrip “verhaal van Vlaanderen” niet kan worden gedefinieerd, rijst de vraag of het vanuit het oogpunt van de rechtszekerheid niet beter weggelaten wordt. Het betreft

immers een erkenningsvoorwaarde waarvan de inhoud, desgevallend, door de rechter zal moeten worden getoetst.

Artikel 7

9. Om dezelfde reden als vermeld in opmerking 7, schrijve men in artikel 7, eerste lid, inleidende zin: “Opdat een organisatie erkend zou kunnen worden als een Vlaams erfgoednetwerk, bestaat het bestuur ervan uit:”.

Artikel 8

10. Bij artikel 8 wordt de Vlaamse Regering gemachtigd om een samenwerkingsovereenkomst te sluiten met een Vlaams erfgoednetwerk, opdat deze haar opdracht en haar kerntaken, vermeld in artikel 5 en 6, zou uitvoeren.

Gelet op de regels betreffende de uitoefening van de normatieve bevoegdheid dient deze beheersovereenkomst beperkt te blijven tot praktische afspraken omtrent de concretisering van de door het ontworpen decreet en eventuele uitvoeringsbesluiten vastgestelde regels.⁵

Artikel 10

11. Volgens het tweede lid “voldoen [de subsidies] aan de voorwaarden van de verordening, vermeld in het eerste lid, 2°.”

Verordening (EU) nr. 651/2014⁶ bevat voorwaarden waaraan de lidstaten zich moeten houden wanneer zij subsidies toekennen. Er kan dan ook beter geschreven worden dat de subsidies worden toegekend “met inachtneming van” de voorwaarden bepaald in de verordening.

De voorwaarden voor de toekenning van “steun voor cultuur en instandhouding van het erfgoed” worden bepaald in artikel 53 van de verordening. In die bepaling wordt tevens verwezen naar de algemene voorwaarden bepaald in hoofdstuk I van de verordening (artikelen 1 tot 9).

⁵ Zie adv.RvS 72.772/3 van 24 januari 2023 over een voorontwerp dat geleid heeft tot het decreet van 5 mei 2023 ‘over de kwaliteit van zorg in het beleidsdomein Welzijn, Volksgezondheid en Gezin’, opmerking 6, *Parl.St.* VI.Parl. 2023-24, nr. 1602-1, (79), 83.

⁶ Verordening (EU) nr. 651/2014 van de Commissie van 17 juni 2014 ‘waarbij bepaalde categorieën steun op grond van de artikelen 107 en 108 van het Verdrag met de interne markt verenigbaar worden verklaard’.

Gelet op het voorgaande wordt ter overweging gegeven om het tweede lid te redigeren als volgt:

“De subsidies worden toegekend met inachtneming van de voorwaarden bepaald in artikel 53 van de verordening bedoeld in het eerste lid, 2°, gelezen in samenhang met de bepalingen van hoofdstuk I van die verordening.”

DE GRIFFIER

DE EERSTE VOORZITTER

Greet VERBERCKMOES

Wilfried VAN VAERENBERGH

ONTWERP VAN DECREET

ONTWERP VAN DECREET
over Vlaamse erfgoednetwerken

Op voorstel van de Vlaamse minister van Financiën en Begroting, Wonen en Onroerend Erfgoed,

Na beraadslaging;

DE VLAAMSE REGERING BESLUIT:

De Vlaamse minister van Financiën en Begroting, Wonen en Onroerend Erfgoed is ermee belast, in naam van de Vlaamse Regering, bij het Vlaams Parlement het ontwerp van decreet in te dienen, waarvan de tekst volgt:

Hoofdstuk 1. Algemene bepalingen

Artikel 1. Dit decreet regelt een gemeenschaps- en gewestaangelegenheid.

Art. 2. In dit decreet wordt verstaan onder agentschap: de entiteit die door de Vlaamse Regering belast is met de beleidsvoorbereiding, de beleidsuitvoering, de beleidsmonitoring en de beleidsevaluatie inzake onroerend erfgoed.

Hoofdstuk 2. Erkenning, opdracht en bestuur van een Vlaams erfgoednetwerk

Afdeling 1. Erkenning

Art. 3. De Vlaamse Regering kan verenigingen zonder winstoogmerk of stichtingen die in staat zijn de opdrachten, vermeld in dit hoofdstuk, te realiseren, en waarbij de statuten van die organisaties in overeenstemming zijn met de bepalingen van dit decreet, erkennen als een Vlaams erfgoednetwerk. De Vlaamse Regering kan de nadere regels voor de erkenningsprocedure bepalen.

Afdeling 2. Definitie

Art. 4. Een Vlaams erfgoednetwerk is een organisatie die bevoegd is voor het beheer van een portfolio van Vlaamse onroerenderfgoedlocaties, die ontwikkeld zijn of worden tot open erfgoed als vermeld in artikel 8.4.1 van het Onroerenderfgoedbesluit van 16 mei 2014.

Opdat een organisatie erkend zou kunnen worden als een Vlaams erfgoednetwerk als vermeld in het eerste lid voldoet haar portfolio aan al de volgende voorwaarden:

- 1° het is een staalkaart van bouwkundig, landschappelijk en archeologisch onroerend erfgoed, en in voorkomend geval varend erfgoed, dat representatief is voor het verhaal van Vlaanderen;
- 2° het focust op onroerenderfgoedlocaties die iconisch zijn of waarvan het beheer de draagkracht van een lokaal of regionaal initiatief overstijgt;
- 3° het is een toonbeeld van onroerenderfgoedzorg, zowel voor de instandhouding door onderhoud en restauratie als op het vlak van gebruik, herbestemming of ontwikkeling ervan.

Een Vlaams erfgoednetwerk beheert de Vlaamse onroerenderfgoedlocaties, vermeld in het eerste lid, die de Vlaamse Regering aan hem toewijst.

Een Vlaams erfgoednetwerk kan onroerenderfgoedlocaties toevoegen aan het portfolio, vermeld in het eerste lid, op voorwaarde dat ze voldoen aan al de voorwaarden, vermeld in het tweede lid.

Afdeling 3. Opdracht

Art. 5. Een Vlaams erfgoednetwerk draagt bij aan een breed maatschappelijk draagvlak voor onroerend erfgoed en onroerenderfgoedzorg. Het portfolio, vermeld in artikel 4, is daarvoor het centrale instrument.

In het kader van de opdracht, vermeld in het eerste lid, heeft een Vlaams erfgoednetwerk al de volgende doelstellingen:

- 1° een representatief portfolio ontwikkelen dat een doorsnede biedt van het Vlaamse onroerend erfgoed;
- 2° het portfolio op voorbeeldige wijze beheren en exploiteren;
- 3° inzetten op vernieuwing en experiment;
- 4° de diversiteit en rijkdom van het Vlaamse erfgoed, en de mogelijkheden op het vlak van onroerenderfgoedzorg en herbestemming etaleren;
- 5° meebouwen aan het erfgoed van morgen;
- 6° aantonen waarin Vlaanderen toonaangevend was en nog altijd is;
- 7° op basis van eigen inkomsten een substantieel aandeel in de financiering van het beheer, de ontwikkeling en de exploitatie van het portfolio garanderen;
- 8° op Vlaams niveau een faciliterende, participerende en ondersteunende partner zijn door af te stemmen met lokale en regionale onroerenderfgoedinstanties, Vlaamse overheidsinstanties en partners die onroerenderfgoed sites beheren en ontsluiten.

Art. 6. Een Vlaams erfgoednetwerk heeft de volgende kerntaken:

- 1° de portfolio-ontwikkeling, vermeld in artikel 5, tweede lid, 1°, laten leiden door een strategie, met als doelstelling het bevattelijk maken van de geschiedenis, rijkdom, creativiteit en diversiteit van Vlaanderen;
- 2° de onroerenderfgoedlocaties in het portfolio, vermeld in artikel 4, exemplarisch onderhouden en restaureren;
- 3° het statuut open erfgoed, vermeld in artikel 8.4.1 van het Onroerenderfgoedbesluit van 16 mei 2014, als referentie gebruiken voor elke site die hij beheert;
- 4° inzetten op herbestemming en ontwikkeling, en waar mogelijk kiezen voor markante hedendaagse oplossingen en exploitaties;
- 5° het portfolio, vermeld in artikel 4, ontwikkelen tot een netwerk onder de vlag van een sterk merk;
- 6° eigen inkomsten genereren. Daarvoor mag ook een beroep worden gedaan op commerciële invullingen;
- 7° maatschappelijk draagvlak ontwikkelen door minstens:
 - a) het portfolio, vermeld in artikel 4, gericht in te zetten;
 - b) een vrijwilligerswerking op te zetten;
 - c) het publiek te laten participeren in of bijdragen aan de ontwikkelingen van beschermd erfgoed;
 - d) in samenwerking met onroerenderfgoedactoren de Open Monumentendag te organiseren en deel te nemen aan andere initiatieven;
 - e) aansluiting te zoeken bij internationale initiatieven die aansluiten bij het takenpakket van de organisatie;
 - f) samen te werken met andere lokale en regionale erfgoedpartners en met hen af te stemmen over de uitbreiding van het portfolio, vermeld in artikel 4.

De Vlaamse Regering kan aan een Vlaams erfgoednetwerk bijzondere opdrachten toewijzen.

Afdeling 4. Bestuur

Art. 7. Opdat een organisatie erkend zou kunnen worden als een Vlaams erfgoednetwerk, bestaat het bestuur ervan uit:

- 1° maximum zes bestuurders die de algemene vergadering heeft benoemd; en
- 2° twee vertegenwoordigers van de Vlaamse Regering, die de algemene vergadering benoemt als bestuurder op voordracht van de Vlaamse Regering; en
- 3° een vertegenwoordiger van het agentschap die de algemene vergadering benoemt als bestuurder op voordracht van het agentschap.

De vertegenwoordigers van de Vlaamse Regering, vermeld in het eerste lid, 2°, worden voor een zittingsperiode aangewezen en kunnen op elk moment door de Vlaamse Regering vervangen worden.

De vertegenwoordiger, vermeld in het eerste lid, 3°, kan op elk moment door het agentschap vervangen worden. De vertegenwoordiger, vermeld in het eerste lid, 3°, kan zich in geval van afwezigheid of verhindering via een schriftelijke volmacht laten vertegenwoordigen op een vergadering van het bestuur.

De Vlaamse Regering kan een maximum van twee regeringscommissarissen aanstellen.

De Vlaamse Regering kan nadere regels bepalen over de vertegenwoordigers, vermeld in het eerste lid, 2° en 3°, en de regeringscommissarissen, vermeld in het vierde lid.

Hoofdstuk 3. De samenwerkingsovereenkomst

Art. 8. De Vlaamse Regering sluit voor een periode van vijf jaar een samenwerkingsovereenkomst met elk Vlaams erfgoednetwerk af om de opdracht en kerntaken, vermeld in artikel 5 en 6, van een Vlaams erfgoednetwerk uit te voeren.

De samenwerkingsovereenkomst bevat een businessplan en een meerjarenplanning voor de werken of diensten aan de beschermde Vlaamse erfgoedlocaties in het portfolio van een Vlaams erfgoednetwerk voor de looptijd van de samenwerkingsovereenkomst.

In geval van ernstige tekortkomingen in de naleving van de afspraken in de samenwerkingsovereenkomst, zal de Vlaamse Regering een beslissing nemen over het vervroegd stopzetten van de samenwerkingsovereenkomst.

De Vlaamse Regering bepaalt de nadere regels voor de samenwerkingsovereenkomst.

Hoofdstuk 4. Subsidiëring

Art. 9. Binnen de perken van de kredieten die daarvoor op de begroting van de Vlaamse Gemeenschap beschikbaar zijn kan de Vlaamse Regering in het kader van een samenwerkingsovereenkomst als vermeld in artikel 8 aan een Vlaams erfgoednetwerk subsidies toekennen:

- 1° voor personeel en werking;
- 2° voor onderzoek, werken of diensten aan beschermde Vlaamse onroerenderfgoedlocaties in het portfolio, vermeld in artikel 4;
- 3° voor verwerving van bijkomende Vlaamse onroerenderfgoedlocaties.

De Vlaamse Regering bepaalt de nadere regels daarover.

Art. 10. De subsidies, vermeld in artikel 9, kunnen alleen worden toegekend op voorwaarde dat een Vlaams erfgoednetwerk op dat moment:

- 1° geen achterstallige schulden heeft bij de Rijksdienst voor Sociale Zekerheid;
- 2° geen onderneming in moeilijkheden is als vermeld in artikel 2, 18, van de verordening (EU) nr. 651/2014 van de Commissie van 17 juni 2014 waarbij bepaalde categorieën steun op grond van de artikelen 107 en 108 van het Verdrag met de interne markt verenigbaar worden verklaard;
- 3° geen procedure op basis van Europees of nationaal recht hebben lopen waarbij toegekende steun wordt teruggevorderd.

De subsidies, vermeld in artikel 9, worden toegekend met inachtneming van de voorwaarden, vermeld in de verordening, vermeld in het eerste lid, 2°.

Hoofdstuk 5. Evaluatie

Art. 11. De Vlaamse Regering evalueert de erkenning en de uitvoering van de samenwerkingsovereenkomst met een Vlaams erfgoednetwerk. De Vlaamse Regering bepaalt hierover de nadere regels.

Hoofdstuk 6. Slotbepalingen

Art. 12. Artikel 12 van het decreet van 6 juli 1994 houdende bepalingen tot begeleiding van de aanpassing van de begroting 1994 wordt opgeheven.

Art. 13. In afwijking van artikel 8, kan de Vlaamse Regering bepalen dat voor samenwerkingsovereenkomsten afgesloten vóór eind 2025 een afwijkende looptijd geldt.

Art. 14. Dit decreet treedt in werking op een door de Vlaamse Regering te bepalen datum.

Brussel, 8 september 2023.

De minister-president van de Vlaamse Regering,

Jan JAMBON

De Vlaamse minister van Financiën en Begroting, Wonen en Onroerend Erfgoed,

Matthias DIEPENDAELE